

UNIVERZITA KARLOVA
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Studia občanské společnosti

Bc. Zuzana Kapusňáková

Politická participace osob bez přístřeší

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Selma Muhič Dizdarevič, Ph.D.

Praha 2023

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a s použitím pramenů a literatury řádně citovaných a uvedených v seznamu literatury. Práci jsem nevyužila k získání jiného nebo stejného titulu.“

„Souhlasím s tím, že tato diplomová práce může být zveřejněna v elektronické knihovně FHS UK a může být využita i jako studijní text v plné verzi nebo její části.“

V Praze 2.5.2023

Bc. Zuzana Kapušňáková

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé práce Mgr. Selmě Muhič Dizdarevič, Ph.D za veškeré její cenné rady, ochotu a trpělivost, které mi poskytla při vedení mé diplomové práce.

Obsah

1	Úvod	8
2	Teoretická část	10
2.1	Občanská společnost.....	10
2.1.1	Občanská společnost a demokratický stát.....	10
2.1.2	Organizace občanské společnosti	13
2.1.3	Občanská společnost a jednotlivce – role jednotlivce v OS	14
2.2	Pojem občanská a politická participace	15
2.2.1	Občanská participace	15
2.2.2	Politická participace	19
2.2.3	Jednotlivé formy politické participace	24
2.2.4	Organizace občanské společnosti a politická participace	28
2.2.5	Politické strany a jejich postoj k občanské společnosti a angažovanosti.....	30
2.3	Proč je důležité participovat	31
2.4	Bezdomovectví a možností participace lidí bez domova	37
2.4.1	Definice bezdomovectví.....	37
2.4.2	Politiky řešení bezdomovectví	38
2.5	Politická participace znevýhodněných skupin	40
3	Empirická část	44
3.1	Data a metody.....	44
3.1.1	Výzkumný problém a výzkumné otázky.....	44
3.1.2	Výzkumná strategie.....	45
3.1.3	Tvorba vzorku.....	45
3.1.4	Techniky konstrukce dat	46
3.1.5	Zpracování dat.....	47
3.1.6	Hodnocení kvality a etika výzkumu.....	47
3.2	Analýza dat.....	49
3.2.1	Vlastní průběh výzkumu.....	49
3.2.2	Profil respondentů	52
3.2.3	Organizace pomáhající lidem bez domova součástí výzkumu	53
3.2.4	Průzkum politické participace	54
3.2.5	Rozhovory s lidmi bez domova	58
3.2.6	Rozhovory s představiteli pomáhajících organizací	70

4	Závěr.....	80
5	Seznam použité literatury	81

Abstrakt

Tato diplomová práce zkoumá politickou participaci lidí bez přístřeší v České republice a význam nevládních organizací (NNO) v podpoře této účasti. Teoretická část představuje koncepty občanské a politické participace a bezdomovectví. V empirické části jsou využity rozhovory s lidmi bez přístřeší a zástupci NNO. Výsledky ukazují, že osobám bez přístřeší brání v politické participaci především praktické překážky jako např. nedostatek informací a prostředků pro účast v politických procesech. Zároveň bylo zjištěno, že NNO hrají významnou roli v podpoře politické participace osob bez přístřeší a mohou pomoci odstraňovat některé z překážek, které brání těmto lidem v politickém angažmá. Význam této práce spočívá v tom, že se zaměřuje na marginalizovanou skupinu obyvatel a přispívá k diskusi o inkluzivní politické účasti v České republice. Práce také ukazuje, jaký význam mají NNO v podpoře politické participace osob bez přístřeší a může tak sloužit jako inspirace pro další výzkum v této oblasti.

Klíčová slova

Občanská participace, politická participace, osoby bez přístřeší, nevládní organizace, občanská společnost

Abstract

This thesis examines the political participation of homeless individuals in the Czech Republic and the significance of non-governmental organizations (NGOs) in supporting this participation. The theoretical part introduces the concepts of civic and political participation and homelessness. In the empirical part, interviews with homeless individuals and NGO representatives are used. The results show that practical barriers such as lack of information and resources for participation in political processes are the main obstacles to political participation for homeless individuals. It was also found that NGOs play a significant role in supporting political participation of homeless individuals and can help remove some of the barriers that prevent these individuals from political engagement. The significance of this work lies in its focus on a marginalized group of citizens and contribution to the discussion on inclusive political participation in the Czech Republic. The thesis also shows the importance of NGOs in supporting political participation of homeless individuals and can serve as inspiration for further research in this area.

Keywords

Civil participation, political participation, homeless individuals, non-governmental organizations (NGOs), civil society.

Rozsah práce: 80,3 normostran (144 498 znaků včetně mezer)

1 Úvod

Úvod diplomové práce na téma Politická participace lidí bez domova reflektuje hlavní cíle a záměry práce. Hlavním cílem této práce je popsat a analyzovat, jak lidé bez domova participují v politickém životě a jaký je vztah mezi jejich sociální situací a účastí v politickém dění. Dále se práce snaží reflektovat význam NNO a jakou hrají roli v pomoci lidem bez domova se více občansky a politicky angažovat. Součástí práce je také výzkum, který byl proveden s cílem zjistit, jak lidé bez domova se podílejí na politickém dění, co je motivuje k politickému angažmá a jak jim v tom pomáhají vybrané neziskové organizace.

Dále se tato práce zabývá rolí a úlohou organizací, které pomáhají lidem bez domova a jejich potenciálem pro podporu politické participace. Zvláštní pozornost je věnována možnostem, jak lze organizace přizpůsobit potřebám lidí bez domova a zlepšit tak jejich možnosti pro aktivní účast v politickém životě.

Na základě provedeného výzkumu a analýzy jsou v práci navržena opatření, která by mohla přispět k zvýšení politické participace lidí bez domova. Cílem těchto návrhů je vytvořit prostředí, které umožní lidem bez domova aktivně se zapojit do politického života a přispět tak k demokratickému procesu a posílení jejich sociálního postavení.

Teoretická část mé diplomové práce se zaměřuje na konceptuální vymezení pojmu občanská společnost, občanská angažovanost a politická participace. V této části se zaměřuji na to, jaké jsou klíčové prvky občanské společnosti a jak občanská angažovanost a politická participace přispívají k jejímu rozvoji. V této souvislosti se také věnuji rozdílům mezi občanskou angažovaností a politickou participací, protože i když se tyto pojmy často používají záměně, jedná se o dvě odlišné kategorie.

Dále v teoretické části se věnuji bezdomovectví jako zvláštní formě sociálního vyloučení a jejímu vztahu k občanské společnosti. Analyzuji, jak bezdomovectví ovlivňuje možnosti politické participace a občanské angažovanosti a jak toto téma reflektuje současný stav občanské společnosti. Zkoumám také problematiku participace znevýhodněných skupin, jako jsou lidé bez domova, kteří často čelí významným bariérám při účasti na politickém a občanském životě.

Empirická část mé práce se zaměřuje na samotný výzkum politické participace lidí bez domova. Cílem této části je získat hlubší povědomí o tom, jak a proč lidé bez domova participují, jakým způsobem a s jakými výzvami se potýkají při účasti na politickém a občanském životě. V této části se také věnuji tomu, jak pomáhají organizace zaměřené na pomoc lidem bez domova při jejich politické participaci a jaké jsou překážky, se kterými se tyto organizace potýkají při podpoře politické participace.

Výsledky výzkumu jsou následně analyzovány a vyhodnoceny z hlediska zjištění, co pomáhá a co brání politické participaci lidí bez domova. Na základě těchto zjištění se v závěru práce snažím navrhnout možná řešení, jak zvýšit politickou participaci této skupiny lidí a přispět tak k rozvoji občanské společnosti.

2 Teoretická část

V teoretické části mé práce se zaměřím na teoretické vymezení občanské společnosti a občanské a politické participace. Jelikož spousta autorů používá různé definice, pro svou práci jsem vybrala ty, které se nejvíce přibližují mému chápání participace a jsou relevantní pro cíle diplomové práce. Další část je zaměřená na problematiku bezdomovectví, definice a politiky řešení bezdomovectví.

2.1 Občanská společnost

2.1.1 Občanská společnost a demokratický stát

Téma této práce se zaměřuje na občanskou a politickou participaci lidí bez domova. Pro úspěšnou participaci je však nezbytná existence občanské společnosti. Občanská společnost se začala vyvíjet v průběhu 18. století a předtím byla chápána jako politické společenství, v němž existovala ústřední moc a autorita, pod jejíž ochranou občané žili. Dnešní pojetí občanské společnosti se zaměřuje na nezávislé občanské iniciativy, které se snaží prosazovat společné zájmy, zlepšovat kvalitu života a vytvářet lepší podmínky pro život v demokratické společnosti. Občanská společnost zahrnuje organizace, nevládní organizace, dobrovolnické skupiny, nezávislé sdružení a občanské iniciativy, které pracují na řešení sociálních a společenských problémů. Jejich činnost zahrnuje nejen pomoc a podporu konkrétním skupinám obyvatel, ale také prosazování změn a návrhů nových politik (Skovajsa 2010, s. 64 - 65).

Velkým zastáncem občanské společnosti byl prezident Václav Havel a viděl v ní klíčový prvek demokracie. Podle něj mohou jednotlivci a občanské iniciativy přinést změny, které jsou velmi potřebné, a to především v situacích, kdy se státní orgány nesnaží o naplnění potřeb a zájmů občanů. Havel se domníval, že občanská společnost může být silným nástrojem při řešení sociálních problémů, ochraně životního prostředí a zvyšování kvality života občanů. Prezident (1999) řekl, že občanská společnost má tři hlavní pilíře – „...*život spolkový, decentralizace státu a delegace výkonu některých jeho funkcí na relativně samostatné subjekty...*“ Nejdůležitější část z těchto tří hlavních pilířů občanské společnosti je první pilíř, který Havel (1999) definuje jako, „...*svobodné sdružování lidí do různých typů*

organizací od spolků, občanských iniciativ a občanských sdružení přes nadace a obecně prospěšné společnosti až po církve či politické strany. “ Toto sdružování, nazývané občanská společnost, hraje významnou roli v demokratických zemích, protože zahrnuje širokou škálu organizací a iniciativ, které se zaměřují na různé společenské problémy, od ochrany lidských práv až po environmentální a zdravotní otázky. Tyto organizace často pracují ve prospěch veřejnosti a jejich cílem není zisk, ale zlepšení kvality života a ochrana veřejného zájmu. Jedním z hlavních přínosů občanské společnosti je, že dokáže zaplnit mezery, které zůstávají v rámci státního systému, a zároveň poskytuje platformu pro výraznější zapojení občanů do veřejného dění. Tento druh společenského angažmá má nejen významný sociální dopad, ale také ekonomický a politický, a proto by měl být stát povinen tyto organizace podporovat a umožňovat jim plnit jejich účel.

Pojem občanské společnosti má mnoho definic a vysvětlení, a je to téma, které se neustále vyvíjí v rámci politické teorie a sociologie. V minulosti se občanská společnost chápala jako prostor mezi jednotlivcem a státem, který umožňuje občanům organizovat se a prosazovat své zájmy. V současnosti však vyvstává důležitější otázka, jakým způsobem mohou občané ovlivňovat politická rozhodnutí a jakým způsobem se mohou aktivně zapojovat do veřejného dění.

Základní definici, zmiňuje Skovajsa (2010, s. 63), *„Občanská společnost je především oblastí lidského sdružování neformálního nebo formálního charakteru, hnutí a iniciativ, spolků, společenství, církví, asociací, svazů, klubů, sborů, nadací a dalších subjektů, kterých v každé svobodné společnosti existují desetitisíce a které usilují o naplnění nejrozmanitějších cílů.“* Skovajsa definuje občanskou společnost jako oblast lidského sdružování a uvádí různé formy a subjekty, které ji tvoří. Definice zdůrazňuje pluralitu a rozmanitost občanské společnosti, která zahrnuje jak formální organizace, tak i neformální skupiny. Podle této definice má občanská společnost velkou škálu cílů, které usilují o naplnění. Tento koncept občanské společnosti klade důraz na participaci občanů v procesu společenských rozhodování a jejich schopnost organizovat se a prosazovat své zájmy.

Karel Müller a mnoho dalších autorů zdůrazňuje, že občanská společnost je důležitá nejen pro samotnou existenci demokracie, ale i pro její kvalitu a rozvinutost. Podle Müllera je občanská společnost klíčovým prvkem pro vytváření občanského vědomí, které je

nezbytné pro efektivní a spravedlivou společenskou organizaci. Zároveň se v občanské společnosti utváří a prosazuje širší společenský konsensus a vytváří se prostor pro diskusi a konstruktivní řešení společenských problémů. Proto je tak důležité podporovat a rozvíjet občanskou společnost jako základ demokracie. Müller (2002, s. 13 – 14) tedy uvádí, „*Občanská společnost je dnes všeobecně pokládána za nástroj svobody a demokracie, které se vyvinuly v západních demokraciích. Existence občanské společnosti tedy podmiňuje existenci svobodné společnosti a moderní demokracie, zrovna tak jako pojetí občanské společnosti podmiňuje pojetí svobody a demokracie.*“ Müller zdůrazňuje klíčovou roli občanské společnosti pro svobodu a demokracii. Definiuje ji jako nástroj, který se vyvinul v západních demokraciích a který podmiňuje existenci svobodné společnosti a moderní demokracie. Tato definice zdůrazňuje, že občanská společnost není pouze doplňkem demokracie, ale její základní součástí. Zároveň také ukazuje, že pojetí občanské společnosti, svobody a demokracie jsou vzájemně propojené a podmiňují se navzájem. To znamená, že vývoj a podpora občanské společnosti může mít vliv na kvalitu a stabilitu demokracie, zatímco nedostatek občanské společnosti může vést k oslabení demokratických hodnot. Definovat přesně občanskou společnost je velmi složitý proces, ale jak dále uvádí Müller (2002, s.16), „*Pojem občanské společnosti poukazuje jak na určitou kvalitu sociálních vztahů, tak na jistou společenskou strukturu, jež tuto kvalitu zajišťuje či vytváří.*“ Z toho vyplývá, že pojem občanské společnosti je kombinací určité kvality sociálních vztahů a společenské struktury, která tuto kvalitu podporuje nebo vytváří. Pojem občanská společnost tedy odkazuje na společenské prostředí, ve kterém existují zdravé a pozitivní sociální vztahy mezi lidmi, a které podporuje participaci a spolupráci jednotlivců v různých oblastech života. Müller tímto zdůrazňuje, že občanská společnost není pouze souborem různých organizací nebo skupin, ale také podmínkou pro vytváření a udržování zdravých sociálních vztahů mezi lidmi. Z toho vyplývá, že budování občanské společnosti je významné a klíčové pro společenský rozvoj, neboť spočívá na kvalitě sociálních vztahů a důvěře mezi jednotlivci a skupinami obyvatel.

Další autor, kterého jsem vybrala pro definování občanské společnosti, je M. Walzer, americký filosof a teoretik. Walzer ve svém článku „The Concept of Civil Society“ zdůrazňuje, že občanská společnost je důležitou součástí demokracie a současně i prostředkem k zajištění dobrého života obyvatel. Walzer (1995, s. 7) uvádí, „*Je zde obraz*

lidí, kteří se navzájem svobodně sdružují a komunikují, utvářejí a reformují skupiny všeho druhu, ne kvůli konkrétní formaci - rodině, kmeni, národu, náboženství, komunitě, bratrství nebo sesterstvu, zájmovým skupinám nebo ideologickému hnutí ale kvůli samotné společenskosti.“ Tento pohled je obraz občanské společnosti jako společenského prostředí, ve kterém se lidé svobodně a neformálně sdružují a komunikují, bez ohledu na konkrétní formaci, jako jsou rodiny, kmeny, národy, náboženské skupiny, zájmové skupiny nebo ideologická hnutí. Tento obraz zdůrazňuje, že občanská společnost je založena na společenskosti a schopnosti lidí se navzájem respektovat a spolupracovat, aniž by byli omezeni určitou formou organizace. To znamená, že občanská společnost podporuje vztahy mezi lidmi bez ohledu na jejich příslušnost ke konkrétní skupině nebo organizaci a zdůrazňuje důležitost samotného aktu sdružování a komunikace.

Občanská společnost tedy zajišťuje prostor pro svobodný projev a prosazování názorů. Důležitou roli v občanské společnosti hrají neziskové organizace, které se věnují rozličným oblastem. Spolupráce mezi občanskou společností a státem je nezbytná pro řešení společenských problémů. Občanská společnost může být nástrojem demokracie a pomáhá posilovat občanskou angažovanost.

2.1.2 Organizace občanské společnosti

Organizace občanské společnosti neboli nestátní neziskové organizace (NNO) jsou nedílnou součástí demokracie. Deverová (in Skovajsa 2010, s. 167) uvádí, „*Pojmy ‘organizace občanské společnosti’ nebo ‘nezisková organizace’ nejsou pojmy definovanými českým právním řádem. V aplikační praxi jsou za organizace občanské společnosti obvykle považovány právnické osoby, které naplňují znaky strukturálně-operacionální definice podle Lestera M. Salamona a Helmuta K. Anheiera (1992).*“ Organizace občanské společnosti, neboli nestátní neziskové organizace, by měly být založené na principu dobrovolnosti, organizovanosti a samosprávy. Tyto organizace by měly být charakterizované neziskovostí a nevyděláváním zisku. Důležitou vlastností je také jejich soukromý charakter a nezávislost na státu. (Salamon a Anheier 1996, s. 2-3).

Organizace občanské společnosti plní velmi důležité funkce. Frič (2020, s. 2) popisuje dvě základní funkce těchto organizací, „...*funkce neziskových organizací zredukovat na dvě základní: servisní a advokační. První znamená poskytování služeb klientům, tj. přímé řešení veřejných problémů. Druhá funkce reprezentuje boj za práva, resp. obhajobu práv konkrétních skupin, společnosti či lidstva jako celku, tj. zasahování do rozhodování o řešení veřejných problémů (jak na úrovni jednotlivých veřejných politik, tak na úrovni velké, resp. stranické politiky). Neziskové organizace obvykle plní obě dvě funkce současně, nicméně jedna z nich v jejich činnosti převažuje, nebo je dominantní. To znamená, že primárním účelem neziskové organizace může být buď poskytovat služby, nebo ovlivňovat politiku.*“ Lze z těchto funkcí vyvodit, že organizace občanské společnosti mají v demokratické společnosti nezastupitelné místo a přispívají k rozvoji a upevnění demokracie, ochraně lidských práv a svobod a ke zkvalitnění života všech občanů. Jejich činnost je tedy nejen důležitá, ale také nezbytná pro budoucí rozvoj společnosti jako celku.

2.1.3 Občanská společnost a jednotlivec – role jednotlivce v OS

Občané, jednotliví lidé, tvoří občanskou společnost. Frič (2016, s. 13) uvádí, „...*zdrojem a „elixírem života“ občanské společnosti jsou aktivní občané. Bez nich žádná občanská společnost neexistuje. V zemi, kde jsou lidé občansky pasivní anebo jsou donuceni občanské aktivity předstírat, nelze o skutečné občanské společnosti mluvit. Pod občanskými aktivitami pak rozumíme aktivity občanů zaměřené na správu věcí veřejných.*“

V rámci občanské společnosti se dají rozlišovat různé statuty a role jednotlivců. Někteří se angažují v aktivismu a snaží se prosazovat změny ve společnosti, zatímco jiní se soustředí na pomoc potřebným a působí v neziskových organizacích či charitách. Dále se dají v občanské společnosti najít i lidé, kteří se zabývají vzděláváním, výzkumem, kulturními a sportovními aktivitami či ochranou životního prostředí. Všechny tyto aktivity a role mají společný cíl - přispět k rozvoji společnosti a zlepšení života jejích obyvatel. Občanská společnost tak hraje důležitou roli v demokratické společnosti, umožňuje občanům aktivně se podílet na řešení společenských problémů a vytvářet tak lepší a spravedlivější společnost pro všechny.

Už v „předmoderní době“ měl každý jedinec svůj statut, jak uvádí Šamalík (1995, s. 7), „*Společenský statut jedince nezávisel na jeho vlastní iniciativě, fakt zrození v určité společenské skupině určil jeho společenskopolitický význam i rozsah jeho práv a povinností (v podstatě jen církevní kariéra mohla překonat tuto biologickou bariéru). Práva a svobody (privilegia) měly hierarchickou strukturu, odpovídající hierarchické struktuře společenskopolitického systému.*“

Lidé mají možnost se angažovat ve společnosti jako jednotlivci nebo prostřednictvím organizací občanské společnosti. Občanské organizace poskytují významné fórum pro veřejnou diskusi o důležitých tématech a vytvářejí platformy pro spolupráci a sdílení informací mezi jednotlivými aktéry. Tím podporují aktivní občanskou účast a posilují občanskou společnost jako celkový koncept. Tyto organizace občanské společnosti umožňují lidem, aby se stali aktéry změn ve své společnosti. Mohou se zapojit do konkrétních projektů, kampaní a akcí a tím aktivně přispívat k řešení konkrétních problémů. Díky tomu mohou lidé pocítit, že mají skutečný vliv na dění ve své komunitě a že se mohou podílet na tvorbě pozitivních změn.

2.2 Pojem občanská a politická participace

2.2.1 Občanská participace

Občanská participace je v dnešní době stále důležitější, protože umožňuje občanům aktivně se podílet na rozhodování a utváření společnosti. Díky občanské participaci mohou být hlasy občanů slyšeny a zohledněny při tvorbě politických a společenských rozhodnutí. Bez občanské participace by demokracie a účinnost politického systému byly ohroženy.

Občanská společnost a občanská participace jsou tedy klíčové pro udržení zdravé a fungující společnosti. Sdružování lidí a vytváření organizací občanské společnosti má mnoho pozitivních vlivů na společnost, jako je budování sociálního kapitálu, podpora inkluзивity, diverzity a rovnosti a posilování občanského povědomí. Putnam (1995) píše, „*Členové asociací více než nečlenové participují v politice, tráví více času se sousedy, vyjadřují společenskou důvěru...*“, „(vlastní překlad)“ Přesně tohle souvisí s občanskou angažovaností, protože lidé, co jsou členy různých občanských organizací, také ji a jejímu působení více věří

a více se podílí na jejich aktivitách. V roce 1991 byl proveden Světový průzkum hodnot (World Values Survey) z kterého vychází (Putnam, 1995), „...*čím větší hustota členství ve společnosti, tím důvěřivější jsou její občané. Důvěra a angažovanost jsou dva aspekty sociálního kapitálu.*“

Důležitost občanské participace ve společnosti se projevuje i v oblasti řešení různých společenských problémů. Sdružení občanů a organizace občanské společnosti mohou být silným nástrojem při řešení různých sociálních, ekonomických a environmentálních problémů, jako jsou chudoba, nezaměstnanost, změna klimatu a ochrana lidských práv.

V současné době existuje mnoho iniciativ, které podporují občanskou participaci a zapojení občanů do společenského a politického dění. Mezi ně patří například platformy pro hromadné podání petice, participativní rozpočtování, které umožňuje občanům rozhodovat o rozdělení finančních prostředků veřejných rozpočtů, a další projekty, které podporují zapojení občanů do rozhodování.

Když se rozhodujeme, zda se aktivně zapojíme do společnosti, musíme zvážit, jaké máme zdroje a jaké jsou naše priority. Někteří lidé mají více finančních prostředků nebo volného času, což jim umožňuje se více angažovat, zatímco jiní mají méně zdrojů a mohou mít potíže s větší aktivitou. „*Již z podstaty věci je jasné, že aktivní občanská participace (práce ve spolcích a sdruženích, účast na místních setkáních, organizování komunitních skupin a zájmů, vydávání lokálních periodik, pořádání sbírkových akcí, jednání s úředníky a politiky atd.) je poměrně nákladná co do investovaného času, energie a prostředků než např. účast ve volbách, ale na druhou stranu může vytvářet jak kolektivní (vyřešení společného problému, prosazení zájmu komunity), tak osobní statky (pracovní příležitosti, rozvoj dovedností apod.) odpovídající hodnoty.*“ (Nekola, 2013, s. 5).

Nicméně existuje mnoho způsobů, jak se zapojit do společnosti bez ohledu na to, kolik máme zdrojů k dispozici. Můžeme začít tím, že budeme informovaní o aktuálních problémech a výzvách v naší společnosti. Toto nám může pomoci lépe pochopit, kde bychom mohli pomoci a kde bychom mohli investovat své zdroje. Také se můžeme zapojit do online diskuzí nebo petičních kampaní, které mohou být efektivním nástrojem při prosazování změn.

Další možností je, že se staneme dobrovolníky v některé z organizací občanské společnosti. Tyto organizace pracují v mnoha oblastech, jako je životní prostředí, lidská práva, sociální pomoc a mnoho dalších. Dobrovolnická práce může být nejenom způsobem, jak se zapojit do společnosti, ale také příležitostí k rozvoji našich dovedností a získání nových zkušeností.

V neposlední řadě můžeme být aktivní ve společnosti tím, že se zapojíme do místního života. Můžeme navštěvovat místní setkání obyvatel, podporovat místní podniky, pomáhat s organizováním akcí nebo se angažovat v místní politice. Tyto aktivity mohou pomoci k posílení vazeb a soudržnosti v naší komunitě a k podpoře pozitivních změn.

Celkově platí, že naše angažovanost ve společnosti závisí na našich osobních zdrojích, ale existuje mnoho způsobů, jak se zapojit bez ohledu na to, kolik máme zdrojů k dispozici. Každý krok, který uděláme, může mít pozitivní dopad na naši společnost a pomoci k vytvoření lepšího a spravedlivějšího světa pro všechny.

Centrum občanského vzdělávání v roce 2015 provedl rozsáhlý výzkum občanské angažovanosti, kde definovali jednotlivé formy občanské angažovanosti. Jsou to tyto formy (COV 2015, s. 15):

- *Peněžní příspěvek*
- *Materiální dar*
- *Internetová petice*
- *Papírová petice*
- *Přesvědčování blízkých*
- *Nákup určitého produktu*
- *Názor přes sociální síť*
- *Diskuze na internetu*
- *Manuální práce*
- *Ohlášení problému na policii*
- *Vystoupení na schůzi*
- *Péče o lidi, zvířata*
- *Organizační práce*
- *Administrativní práce*
- *Žádost o informace*
- *Jednání s politikem či firmou*
- *Výchovné a zájmové aktivity*
- *Dopis veřejnosti*
- *Správní řízení*
- *Umělecké aktivity*
- *Vlajka, plakát, placka*
- *Blog*
- *Happening*
- *Specializované služby*
- *Záchranná činnost*
- *Povolený protest*

- *Darování krve*
- *Názor přes email*
- *Článek*
- *Dopis politikovi či firmě*
- *Dopis politikovi či firmě*
- *Věnování jídla*
- *Zapůjčení vybavení*
- *Přesvědčování na ulici*
- *Stávka*
- *Nepovolený protest*
- *Organizace povoleného protestu*
- *Organizace nepovoleného protestu*

Studie nám ukazuje jednotlivé formy občanské angažovanosti. Politická participace je jedním z neefektivnějších způsobů, jak ovlivnit dění ve společnosti a prosadit své názory a zájmy. Je to forma aktivního zapojení se do veřejného dění a výkonu občanských práv a povinností. Politická participace může mít mnoho forem, od účasti ve volbách a referendech, přes podpis petice, účast na demonstracích a protestech, až po angažovanost v politických stranách nebo v zastupitelských orgánech.

Dnes je občanská angažovanost v politické participaci důležitá více než kdy jindy, zejména v době rychlých změn a výzev, které přináší moderní doba. Občanská participace může být klíčovým nástrojem pro prosazování změn v oblastech jako jsou klimatické změny, rovnost pohlaví, lidská práva, boj proti diskriminaci a rasismu a mnoho dalších.

Přestože je občanská a politická participace důležitá, mnoho lidí se z různých důvodů neangažuje. Může to být kvůli pocitu bezmoci, nedostatku informací nebo nedostatku času. Je důležité najít způsoby, jak překonat tyto překážky a podpořit občanskou angažovanost v politické participaci.

Vzdělávání a osvěta jsou klíčové pro podporu politické participace a občanské angažovanosti. Poskytnutí relevantních informací a nástrojů, které pomohou lidem lépe porozumět politickému dění a účastnit se v něm, může být velmi účinné. Také vytváření prostoru pro diskusi a výměnu názorů může být velmi užitečné při podpoře angažovanosti.

Celkově je třeba si uvědomit, že občanská angažovanost v politické participaci může mít velký vliv na společnost a naši budoucnost. Je důležité najít způsoby, jak podpořit politickou participaci a umožnit občanům vyjádřit své názory a prosadit své zájmy.

2.2.2 Politická participace

„Politická participace je nutnou podmínkou demokracie...Angažovanost občanů v politice je často považována za indikátor vyspělosti a stability demokratického režimu“ (in Linek, Císař, Petrušek, Vráblíková, 2017, s. 124).

Van Deth (2001) říká, *„Politickou participaci lze volně definovat jako aktivity občanů zaměřené na ovlivňování politiky.“*, (překlad vlastní)“ Van Deth definuje politickou participaci jako různé aktivity, které vykonávají občané s cílem ovlivňovat politiku. Tento pojem může být chápán široce a zahrnovat různé způsoby zapojení se do politického dění. Celkově jde o obecný pojem, který popisuje způsoby, jakými občané mohou vyjadřovat své názory a snažit se ovlivnit politická rozhodnutí.

V posledních letech došlo k poklesu úrovně politické participace, jak uvádí Vráblíková (in Linek, Císař, Petrušek, Vráblíková, 2017, s. 125), *„..., že četnost využití tradičních forem účasti v politice spojených s volbami a politickými stranami v demokratických zemích v posledních dekádách klesá nebo stagnuje...Naopak právě novější formy politické angažovanosti, jako jsou protesty, aktivismus na sociálních sítích nebo politický konzumerismus, jsou aktivitami, jejichž oblíbenost roste...“*. Novotný a Maškarinec uvádí (2017, s. 82), *„Podle mnoha autorů je přitom politická participace jedním ze základních indikátorů kvality demokracie (Teixeira 1987; Lijphart 1997; Gwiazda 2016) a podobně se většina autorů, kteří se věnují výzkumu teorie demokracie, shoduje, že politická participace (tj. aktivní zapojení občanů do politického procesu) je nezbytnou (jedna ze základních) podmínkou pro úspěšné fungování demokracie. Jednou z hlavních (byť ne jedinou) složek politické participace je volební účast, která je chápána jako nejběžnější způsob, jímž mohou občané vyjadřovat své politické preference.“*

Politická participace má mnoho podob. Van Deth (2012, s. 115) říká, *„...politická participace je organizovaná: vstup do stran, účast na demonstraci a podpis petice provádí vždy několik lidí, kteří sdílejí stejné zájmy a cíle.“* „(překlad vlastní)“ Tím se snaží Van Deth (2012, s.115) říct, že nelze podpořit politickou věc, bez politické organizace. Van Dethův názor je velmi relevantní v současné době, kdy se mnoho lidí snaží prosazovat své politické názory a přesvědčení. Většina z těchto lidí se však snaží prosazovat své názory samostatně,

aniž by se sdružovali s ostatními lidmi, kteří sdílejí jejich názory a cíle. To však může mít omezený dopad, pokud jde o ovlivňování politického rozhodování.

Reily (Riley, Griffin, Morey, 2010) označuje politickou participaci jako, „*souhrn práv a povinností, která zahrnují formálně organizované občanské a politické aktivity, tedy účast ve volbách a členství v politické straně*”. Munroe (Munroe, 2002: 4) definici rozšiřuje na „*míru, v jaké občané uplatňují své právo účastnit se na politických aktivitách*”, což již zahrnuje možnost protestu, svobody projevu, ovlivňování atd. Verba a spol. (Eliasoph, Verba, Scholzman, Brady, 1995, s. 38) potom charakterizují politickou participaci jako „*aktivitu, jejímž účelem nebo následkem je ovlivnění vládních akcí - ať již přímo zásahem do tvorby nebo implementace konkrétních politik, nebo ovlivněním výběru těch, kdo tyto politiky tvoří*”. Tato definice předpokládá existenci jiných forem ovlivňování politického dění, než jsou tradiční způsoby participace jako využívání pasivního a aktivního volebního práva či členství v politických stranách.

Politická organizace a participace v ní mohou být mnohem účinnější způsob, jak prosadit politickou věc a dosáhnout změn ve společnosti. Organizovaní lidé mají větší šanci upoutat pozornost politických představitelů a prosadit své názory. Navíc mohou být schopni vyvíjet tlak na politické představitele, aby podpořili jejich nápady a iniciativy. Je důležité si uvědomit, že politická organizace nemusí být vždy tradiční politickou stranou nebo hnutím. Lidé mohou vytvářet různé typy organizací, jako jsou nevládní organizace, protestní hnutí a další, které mohou být účinnými prostředky pro prosazování politických názorů a cílů.

Celkově tedy lze říci, že politická organizace a participace v ní jsou důležité pro dosažení politických změn a prosazení politických názorů. Samostatné prosazování politických názorů může mít omezený dopad, a proto je důležité spojit síly s ostatními, kteří sdílejí stejné názory a cíle.

Vrablíková (in Linek, Císař, Petrušek, Vrablíková, 2017, s. 125) popisuje politickou participaci, „*Společně s účastí ve volbách, angažovaností v politických stranách, kontaktování politiků jsou v současnosti prakticky klasickými formami politické participace i účast na demonstracích a stávkách.*“ Dále Vrablíková (in Linek, Císař, Petrušek, Vrablíková, 2017, s. 125) uvádí, že každých 20 let se objeví nová forma politické participace, „*Mezi tzv. nové formy politické participace se v současnosti počítají spíše kreativní nebo*

expresivní typy aktivit, jako je politický aktivismus na sociálních médiích (Facebook či Twitter) nebo aktivismus využívající uměleckých výrazových prostředků (politické divadlo nebo tanec, tzv. flash mob).“

V diskusích o tom, co spadá pod politickou participaci a co nikoliv, se objevuje řada názorů. Nicméně, existují čtyři základní kritéria politické participace, která jsou obecně uznávána. „*Tato čtyři definiční kritéria politické participace – 1) dobrovolná 2) aktivita 3) řadových občanů 4) s cílem ovlivnit politiku...*“ (Linek, Císař, Petrušek, Vráblíková, 2017, s. 127).

Ale co všechno jsou ty aktivity, které ovlivňují politiku a jsou součástí politické participace? Theocharis a van Deth se snažili identifikovat různé druhy aktivit, které by mohly být považovány za politickou participaci. Mezi tyto aktivity patří například voličská účast, kdy se lidé účastní voleb, kampaňování pro politické strany nebo kandidáty, podepisování petic, účast na demonstracích, protestech nebo stávkách, vytváření petičních iniciativ, návštěva politických schůzek, zúčastnění se různých druhů diskusních fór nebo aktivit organizovaných občanskými skupinami, dárcovství na politické kampaně nebo dobrovolnictví ve prospěch politických stran nebo kandidátů. Další aktivity zahrnují účast na politických debatách v médiích, vytváření a sdílení politických obsahů na sociálních sítích, účast na politických anketa nebo průzkumech veřejného mínění, kontaktování politických zástupců, zúčastnění se aktivit organizovaných nevládními organizacemi, jako jsou neziskové organizace, a účast na aktivitách týkajících se místní samosprávy nebo rozhodování na úrovni obce. Tyto různé aktivity mohou mít různou úroveň vlivu na politické rozhodování. Některé aktivity, jako například účast ve volbách, mají přímý vliv na výsledek politického procesu. Jiné aktivity, jako například účast na demonstraci nebo podepsání petice, mohou být použity k vyjádření názoru, ale nemusí přímo ovlivnit politické rozhodování. (Linek, Císař, Petrušek, Vráblíková, 2017, s. 129, 130).

Díky této studii jsou tyto aktivity v České republice dnes považovány za nejběžnější projevy politické participace. Hlasování ve volbách je pravděpodobně nejznámější a nejčastěji používanou politickou aktivitou, kterou lidé mohou vykonat, a to jak na úrovni komunálních, krajských, tak i parlamentních a prezidentských voleb. Další aktivity, jako je podpis petic nebo kontaktování politika, jsou také poměrně časté a relativně snadno dostupné

pro většinu lidí. Na druhé straně, některé aktivity, jako například demonstrace, blokáda nebo násilná politická událost, jsou méně běžné a obvykle jsou vyhrazeny pro situace, kdy se lidé cítí velmi silně a chtějí upozornit na svůj názor velmi hlasitě. (Linek, Císař, Petrušek, Vráblíková, 2017, s. 130, 131)

V současné době se také stává stále populárnější aktivita sdílení politických příspěvků na sociálních sítích a komentování politických příspěvků na diskuzních fórech. Tyto aktivity umožňují lidem vyjádřit svůj názor a diskutovat s ostatními lidmi bez ohledu na vzdálenost nebo fyzickou přítomnost. Tím se stávají snadno dostupnými a mohou být velmi užitečné pro lidi, kteří nemají čas nebo možnost účastnit se na fyzických setkáních nebo demonstracích. V každém případě je důležité si uvědomit, že politická participace není jen o jedné konkrétní aktivitě, ale o celkovém zapojení do politického dění. Je to proces, který může být prováděn různými způsoby, a který je důležitý pro fungování demokracie a společnosti jako celku.

Novotný a Maškarinec (2017, s. 85) píší, že *„Podle klasické definice lze politickou participaci vymezit jako „aktivity soukromých osob, které... se snaží ovlivnit vládu buď ovlivněním výběru vládních činitelů, nebo ovlivněním rozhodování prováděném vládními činiteli.“*

Brady (in Novotný a Maškarinec, 2017, s. 85) předkládá širší definici, která definuje politickou participaci jako: *„jednání obyčejných občanů zaměřené na ovlivnění některých politických výstupů“* a dále dodává, že *„politická participace musí být poté směřována na některou z vládních politik či aktivit“*.

Z Bradyho přístupu vychází další autoři Teorell, Torcal a Montero. Zdá se, že tito autoři zdůrazňují, že politická participace je založena na účasti jednotlivců, kteří nejsou součástí politických elit, a že cílem jejich činnosti je ovlivnit politické rozhodnutí. Dále zdůrazňují, že politická participace se neomezuje pouze na vládní orgány, ale může být zaměřena na jakýkoliv "politický výstup", tj. rozhodnutí týkající se distribuce společenských statků a norem. Tento pohled dává najevo, že politická participace je klíčová pro udržení demokratického procesu a umožňuje jednotlivcům účastnit se politického rozhodování a mít vliv na něj. (in Novotný a Maškarinec, 2017, s 82 – 83).

Lidé jsou povinni se podílet na společenském životě. I když zákony mohou mít různé formy, všechny státy mají nějakou formu občanské povinnosti. Občanská povinnost může být definována jako soubor povinností, které občané musí splnit, aby se aktivně podíleli na společenském životě své země. Tato povinnost může zahrnovat účast ve volbách, placení daní, dodržování zákonů a dalších pravidel a norem.

Zapojením se do politické participace, která zahrnuje různé formy angažovanosti v politických otázkách, může být lidem umožněno ovlivnit směřování společnosti a zlepšit životy všech občanů. Protože politická participace může být realizována různými způsoby, mohou lidé najít způsob účasti, který odpovídá jejich potřebám, schopnostem a zájmům.

I když se může zdát, že účast v politickém procesu je povinností jednotlivce, může mít také mnoho výhod. Občanská angažovanost může pomoci jednotlivcům vyjádřit své názory a získat pozornost politických představitelů. To může vést k lepšímu zastupování potřeb a zájmů jednotlivců v politickém rozhodování. Navíc může mít občanská angažovanost pozitivní vliv na osobní rozvoj jednotlivce, jako je rozvoj komunikačních a organizačních schopností. V každém případě je důležité si uvědomit, že politická participace je nejen právem, ale také povinností každého občana, aby mohli společně ovlivnit směřování společnosti a zlepšit životy všech lidí.

„Účast občanů na politickém, hospodářském, sociálním a kulturním životě posiluje vztah lidí k hodnotám demokracie. Občanská participace je spojená s občanskou angažovaností – tedy zájmem a potřebou občanů podílet se na řešení problémů ve veřejném zájmu, hájit hodnoty či zasadit se o změny s dopadem na určitou skupinu společnosti či komunitu. Ochota lidí veřejně se angažovat posiluje důvěru v politiku, zapojení občanů do života komunity společnost integruje a posiluje její soudržnost.“ (Glopolis, 2020, s. 3)

Zapojení veřejnosti může přinést mnoho užitku jak vládě a veřejné správě, tak občanům. Zapojení veřejnosti může vést k většímu povědomí a porozumění problémům, které jsou důležité pro místní komunity a pro společnost jako celek. Kromě toho může vést k lepší implementaci politik a opatření, která jsou přijata na základě těchto problémů. Zapojení veřejnosti také může přinést přidanou hodnotu občanům, jako jsou lepší služby, kvalitnější politiky, větší transparentnost a odpovědnost vlád a veřejných orgánů. (Nekola, 2013, s. 14)

2.2.3 Jednotlivé formy politické participace

Způsobů politické participace je stále více a více, zejména v souvislosti s rozvojem digitálních technologií. Kromě tradičních aktivit, jako jsou volby, petice a demonstrace, existují nové formy, jako například petice online, sociální média a digitální platformy pro spolupráci a diskuzi s politickými zástupci. Tyto nové formy politické participace umožňují občanům větší zapojení a ovlivňování politických rozhodnutí, a to i bez nutnosti fyzicky se účastnit schůzek nebo setkání. V důsledku toho dochází k rozšíření politické participace a posílení jejího vlivu na společenské a politické rozhodování.

Nekola (2013, s 8.) píše, „*Politická participace byla tedy rozdělena do těchto čtyř podskupin skupin – hlasování ve volbách, stranicky orientované aktivity, problémově orientované aktivity a občansky orientované aktivity a každá ze skupin zahrnuje určitý počet konkrétních politických nebo s politikou souvisejících činností.*“

Tabulka č. 1 - Typologie politické participace a proměnné pro její měření

Hlasování <ul style="list-style-type: none">• účast v posledních volbách na národní úrovni	Občansky orientované aktivity <ul style="list-style-type: none">• členství v těchto organizacích:<ul style="list-style-type: none">○ sportovní nebo společenský klub○ kulturní nebo zájmovém (hobby) sdružení/organizace○ odbory○ obchodní / profesní / zemědělská organizace○ spotřebitelská sdružení○ humanitární organizace○ environmentální / mírové hnutí
Stranicky orientované aktivity <ul style="list-style-type: none">• členství v politické straně• práce pro politickou stranu• peněžní dar politické straně• nošení nebo veřejné vystavení symbolu/znaku politické kampaně• kontaktování politika	
Problémově orientované aktivity <ul style="list-style-type: none">• účast na povolené demonstraci• účast na ilegálním protestu• podpis petice	

<ul style="list-style-type: none"> • koupě produktu z politických / etických / environmentálních důvodů • bojkot určitého produktu 	<ul style="list-style-type: none"> ○ náboženská nebo církevní organizace ○ vědecká / vzdělávací organizace ○ jiná dobrovolná organizace • participace na jejich činnosti • peněžní dar těmto organizacím • dobrovolná práce pro uvedené organizace
--	--

Zdroj: (Nekola, 2013, s. 8)

2.2.3.1 Nejčastější způsoby politické participace

Hlasování ve volbách

Účast v hlasování ve volbách patří mezi klíčové formy politické participace. Jedná se o právo občanů účastnit se parlamentních voleb, voleb do zastupitelstev obcí a měst, přímých voleb prezidenta republiky a voleb do Evropského parlamentu. Hlasování je klíčovým prvkem demokracie, který umožňuje občanům volit zástupce, kteří mají být schopni zastupovat jejich zájmy v politickém rozhodování. Tímto způsobem má občan možnost ovlivnit politické dění a rozhodování v rámci své země.

Veřejné setkání v obci

Veřejné setkávání v obci je jedním z typů politické participace, který se vyznačuje aktivním zapojením občanů do rozhodovacího procesu na komunální úrovni. Tato forma politického aktivismu se zaměřuje na řešení konkrétních problémů a potřeb obce, města nebo regionu a občané tak mají příležitost se aktivně podílet na utváření svého okolí.

Pro mnoho občanů je veřejné setkávání v obci důležitým způsobem politické participace, protože se jedná o přímé zapojení do rozhodovacího procesu na lokální úrovni,

kde mají možnost diskutovat o problémech, které se jich osobně dotýkají a navrhnout řešení. Díky tomu mohou být občané přímými tvůrci rozhodnutí, která se jich týkají, a mohou mít tak větší kontrolu nad tím, co se děje v jejich okolí. Jak uvádí Vráblíková (2017, s. 130), *„Obecně se vyšší míra tohoto aktivismu, která je patrná i mimo Českou republiku, vysvětluje poukazem na to, že lokální problémy a témata, jako je např. výstavba obchvatu města, jsou lidem bližší, nejsou nutně ideologicky politizována či vyhraněná a mají pro jejich každodenní život důležitější význam a mohou je snáze ovlivnit než otázky „velké politiky, jako je třeba reforma důchodového systému.“*

Veřejné setkávání v obci také pomáhá zlepšovat komunikaci a vztahy mezi občany a místními zástupci veřejné správy. Občané mají možnost seznámit se s prací zastupitelů a mohou mít tak větší důvěru v místní orgány. Zároveň je to také prostředek ke zvyšování informovanosti občanů o politických procesech a k posilování participativní demokracie na lokální úrovni.

Podpis petic

Podpis petic je způsob politické participace, při kterém občané vyjadřují svůj názor na určitou otázku a snaží se ovlivnit politické rozhodování. Jedná se o shromáždění podpisů lidí na papírových nebo elektronických formulářích, které obsahují návrh řešení daného problému nebo požadavek na změnu určité politické praxe. Cílem podpisu petic je ukázat širokou podporu názoru a požadavku, aby političtí představitelé vzali danou záležitost vážně a přijali patřičná opatření. Je to nejčastější používanou protestní aktivitou. Jak uvádí Vráblíková (2017, s. 131), *„...není příliš konfrontační, nevyžaduje přítomnost všech účastníků na jednom místě ve stejnou dobu a připojení podpisu pod petici je otázkou jen několika sekund.“*

Politický konzumerismus

Politický konzumerismus je forma politické participace, která se soustředí na nákup zboží a služeb od firem a organizací, jejichž hodnoty a postoje vůči politickým tématům a

problémům jsou v souladu s názory a přesvědčeními spotřebitelů. Spotřebitelé tedy využívají své moci jako zákazníci, aby ovlivnili trh a podpořili nebo potrestali určité společnosti za jejich politické postoje a praktiky. Například mohou bojkotovat společnosti, které podporují politické strany nebo organizace, se kterými nesouhlasí, nebo naopak podporovat firmy s podobnými názory. (Linek, Císař, Petrušek, Vráblíková, 2017, s. 130, 131)

Na druhou stranu však existuje i obava, že politický konzumerismus může vést ke zjednodušení politického diskurzu a k roztržitésti politických stran. Lidé mohou být lákáni k podpoře populistických či extremistických hnutí, což může mít negativní dopad na stabilitu demokratických systémů.

Sdílení, publikování či komentování politických příspěvků na sociálních sítích

S nástupem digitální éry a rozvojem sociálních sítí se význam politické participace přesunul i do online prostoru. Politický konzumerismus lze charakterizovat jako způsob politické participace, kdy se lidé chovají jako spotřebitelé politických produktů, tedy jako zákazníci, kteří se snaží prosadit své zájmy a preference na politickém trhu.

Tento fenomén může být považován za důsledek globalizace a individualizace společnosti, kdy si lidé stále více uvědomují svou schopnost ovlivnit politické dění. Na sociálních sítích se lidé setkávají s různými politickými tématy a mají možnost výrazněji vyjádřit svůj názor na politické dění.

Online politická participace se neomezuje jen na reaktivní komentáře a sdílení, ale zahrnuje i tvorbu obsahu, například v podobě blogů či podcastů. S politickou participací jsou spojeny mj. „lajkování“ profilu politických stran, sdílení či komentování zpravodajských obsahů o politice, účast v online politické debatě nebo tvorba vlastního obsahu na politické téma (Švelcha, Vochova, 2015, s.69). Tyto aktivity mohou být považovány za novou formu politického aktivismu, kdy se lidé snaží ovlivnit politické dění svými vlastními příspěvky a iniciativami.

2.2.3.2 Další způsoby politické participace

- Dar nebo získávání peněz na politické účely
- Politický mítink nebo shromáždění
- Kontakt politika
- Kontakt médií
- Demontrace
- Blokáda, okupace či občanská neposlušnost
- Násilná politická událost
- Aktivní člen/ka politické strany

V České republice je účast v pravidelných parlamentních volbách stále nejvíce využívanou formou politické participace, přičemž v posledních volbách (prezidentská volba 2023) k volebním urnám přišla více než polovina oprávněných voličů. (www.wikipedie.cz) Nicméně v posledních letech došlo k nárůstu nových forem politické participace, jako jsou například petice, protesty, politické diskuse na sociálních sítích či podpora hnutí a iniciativ. Tyto formy mohou zvyšovat míru angažovanosti občanů v politickém dění, přestože zatím nedosahují stejné úrovně jako tradiční forma voleb. Jak uvádí Vráblíková (2017, s. 130), „*Žádná z dalších politických aktivit nedosahuje ani čtyřicetiprocentní účasti.*“ Ale vlivem rostoucí digitální kultury se však očekává, že se tyto nové formy budou i nadále rozvíjet a nabývat na důležitosti.

2.2.4 Organizace občanské společnosti a politická participace

Organizace občanské společnosti jsou významnými aktéry politické participace v moderních demokraciích. Jedná se o subjekty, které působí mimo státní sféru, ale jejich cílem je prosazování konkrétních zájmů či hodnot v politickém prostoru. NNO mohou být různého charakteru, například nevládní organizace zaměřené na ochranu lidských práv, ekologické organizace, nebo organizace prosazující zájmy určité skupiny obyvatel. Tyto organizace se snaží prosadit své názory a přesvědčení a ovlivnit tak politické rozhodování ve společnosti.

NNO mohou být zapojeny do různých forem politické participace, jako je například petiční činnost, organizování demonstrací, veřejné debaty a konference, lobby a další aktivity. „*Nevládní organizace jsou soukromé, neziskové, profesní organizace s charakteristickým právním rysem, týkající se cílů veřejného blaha. V rozvojovém světě, mezi nevládní organizace patří filantropické nadace, církevní rozvojové agentury, akademické think-tanky a další organizace zaměřující se na témata, jako jsou lidská práva, gender, zdraví, zemědělský rozvoj, sociální péče, životní prostředí a původní obyvatelé.*“ (Clarke 1998, s. 36 – 37) Jejich činnost může být velmi účinná, pokud se dokážou spojit s podobně smýšlejícími organizacemi a dosáhnout tak většího vlivu na politické rozhodování. NNO mohou být také důležitými partnery pro vládu a veřejnou správu při tvorbě a implementaci politik a programů, protože mohou poskytnout cenné znalosti a zkušenosti z praxe.

V současné době mají NNO v České republice stále rostoucí význam v oblasti politické participace, zejména v oblasti ochrany životního prostředí, lidských práv a sociální spravedlnosti. NNO se také stávají stále důležitějšími aktéry při prosazování nových forem politického aktivismu, jako je například aktivismus na sociálních sítích, které umožňují organizovat a sdílet informace a názory na velké škále.

Témata, která se týkají společnosti a mají dopad na její budoucnost, se neobejdou bez aktivní účasti a angažovanosti občanů v politických procesech. V oblasti politické participace NNO mohou zastávat různé role. Například mohou být členy poradních orgánů ministerstev a tak přispívat svými názory a zkušenostmi do procesu tvorby politiky. Dále mohou být zapojeny do přípravy legislativy a spolupracovat s poslanci a senátory při přípravě zákonů. Mimo to se některé NNO specializují na sledování korupce v různých oblastech státní a veřejné správy. Tyto organizace jsou označovány jako „watchdogové“ a mají za úkol sledovat a upozorňovat na možné případy korupce a dalších nedostatků v činnosti veřejných institucí.

V dnešní době jsou NNO významnými aktéry, kteří mají schopnost ovlivňovat a přispívat k politickým rozhodnutím. Díky tomu se stávají důležitým nástrojem pro zajištění participativní a demokratické společnosti, kde mají občané možnost se aktivně podílet na rozhodování o své budoucnosti.

2.2.5 Politické strany a jejich postoj k občanské společnosti a angažovanosti

Politické strany a hnutí jsou významnými aktéry politického života v demokracii. I když mají charakter neziskových organizací, jsou úzce spojeny se státem a státní mocí a vytvářejí politický systém, který má za úkol naplnit zájmy občanů. V České republice působí mnoho politických stran a hnutí, a každá z nich má svůj program a směřování. Tyto strany a hnutí často sdílí mnoho společných témat a myšlenek, ale v politickém prostředí se často vyžaduje kompromis. Proto se mnoho volebních slibů, které politické strany a hnutí dávají svým voličům, nakonec neplní.

Politické strany a hnutí mají být prostředníkem mezi občany a státem. Jejich úkolem je naplňovat zájmy občanů a přinášet změny a vylepšení, která jsou pro společnost důležitá. V současné době je očekávána spolupráce politických stran a hnutí s organizacemi občanské společnosti, které se angažují v řešení společenských problémů. Tyto organizace mohou mít vliv na tvorbu politických rozhodnutí a na kvalitu života občanů.

Nicméně v poslední době se mnohdy setkáváme s nedůvěrou v organizace občanské společnosti a politické strany a hnutí často kritizují za to, že nedokážou plnit své závazky. Někteří lidé se stávají skeptičtí a věří, že politické strany a hnutí slouží pouze vlastním zájmům a nezajímají se o zájmy občanů. Proto je důležité, aby politické strany a hnutí ukázaly, že jsou schopny plnit své závazky a že jsou skutečně zastánci občanských zájmů. To by mohlo pomoci obnovit důvěru občanů v politický systém a posílit demokracii jako celek.

V roce 2020 vznikl vládní dokument „Strategie spolupráce veřejné správy a NNO na léta 2021 – 2030“. V tomto dokumentu byly identifikovány tři strategické oblasti:

- 1. Oblast společenského klimatu pro činnost NNO*
- 2. Oblast participace a partnerství veřejné správy a neziskového sektoru*
- 3. Oblast právní prostředí a financování NNO*

Dokument "Strategie spolupráce veřejné správy s nestátními neziskovými organizacemi v letech 2021 až 2030" je vládní dokument, který se snaží popsat kritickou situaci současné spolupráce mezi veřejnou správou a nestátními neziskovými organizacemi a navrhnout strategické cíle pro zlepšení této spolupráce. Dokument obsahuje mnoho definic

a popisů, ale vzhledem k tomu, že tyto definice jsou již známy z odborné literatury a z jiných vládních dokumentů, působí dokument poněkud redundantně.

Strategie se snaží navrhnout tři hlavní cíle, které by měly vést k vylepšení spolupráce mezi veřejnou správou a neziskovým sektorem, konkrétně *“zlepšení společenského klimatu pro činnost NNO, zlepšení občanské participace a partnerství mezi veřejnou správou a neziskovým sektorem, a zlepšení právního prostředí a financování pro NNO”* (Strategie spolupráce). Dokument stanovuje tři období, během kterých budou předkládány akční plány a harmonogramy.

Nicméně, dokument nedostatečně popisuje jednotlivé kroky, které budou při řešení cílů podniknuty. Návrh neřeší ani osobní zájmy politiků a představitelů úřadů, kteří se mohou vkládat do spolupráce s NNO. To je jeden z hlavních problémů při spolupráci veřejné správy a NNO. Je třeba se zabývat tím, jakým způsobem lze tuto problematiku řešit.

Celkově dokument ukazuje, jak vládnoucí strany vnímají občanský sektor, ale v realitě se často nedostatečně angažují. Politické strany a jejich postoje k občanské společnosti jsou založeny na lidech a jejich osobních zájmech. Pokud nejsou vlivní politici ochotni spolupracovat, bude to mít negativní dopad na spolupráci mezi veřejnou správou a NNO. Proto je třeba více se zabývat tím, jak vytvořit prostředí, kde budou zohledněny zájmy občanské společnosti a kde bude spolupráce mezi veřejnou správou a NNO usnadněna a podporována.

2.3 Proč je důležité participovat

Jak jsem už uvedla výše, občanská a politická participace jsou důležitou součástí demokracie. Demokracie je jedním z nejvýznamnějších pilířů moderního státu. Jedná se o způsob vlády, kde rozhodovací pravomoc je přenesena na obyčejné občany, kteří mají právo volit své zástupce a podílet se na rozhodování v záležitostech, které se jich přímo dotýkají. V demokracii jsou dodržována základní lidská práva a svobody, jako je svoboda projevu, shromažďování a sdružování. Občanská a politická participace jsou základními prvky demokracie a jsou klíčové pro úspěšné fungování státních institucí a pro dosažení vysoké míry občanské spokojenosti. Jak uvádí Linek (2017, s. 59), *„Někteří občané mohou*

považovat za důležitou složku demokracie přímou účast občanů na politickém rozhodování, zatímco jiní akcentují roli státu v přerozdělování majetku či pouze všeobecné svobodné volby a rovnost před zákonem.“

Nicméně, mnoho lidí nemá jasnou představu o tom, co demokracie vlastně znamená a jaké jsou její základní prvky. Někteří lidé si myslí, že demokracie znamená pouze právo volit své zástupce, zatímco jiní se domnívají, že demokracie znamená neomezené svobody a nedotknutelnost vůle jednotlivce. Realita však spočívá někde mezi těmito dvěma extrémy.

V demokracii jsou občané aktivně zapojeni do rozhodovacího procesu prostřednictvím různých forem politické a občanské participace. Politická participace zahrnuje volby, politické manifestace, petice, hlasování a další způsoby, jakými mohou občané ovlivňovat politický proces. Občanská participace zahrnuje aktivitu občanů v rámci neziskového sektoru, jako jsou dobrovolnictví, práce v charitách, účast na veřejných debatách a diskuzích a další.

Je důležité si uvědomit, že demokracie není pouze o tom, jak často se volí, ale také o tom, jak občané mohou ovlivňovat rozhodovací proces a jak jsou chráněna jejich základní práva a svobody. Proto je důležité podporovat politickou a občanskou participaci jako prostředek pro posílení demokracie a dosažení vyšší míry spokojenosti a prosperity občanů.

Participace na politickém dění vyžaduje nejen čas a úsilí, ale také zdroje, jako jsou informace, znalosti a finanční prostředky. Některé formy politické participace jsou méně náročné, jako je hlasování ve volbách, které je pro většinu občanů nejzákladnější formou účasti. Na druhé straně však existují mnohem náročnější formy participace, jako je kontaktování politiků nebo účast na politických kampaních a protestech. Jak uvádí Linek a Vráblíková (2017, s. 175), „...*nakupování na základě etických či politických kritérií může být finančně nákladné a kontaktování politika zase vyžaduje znalosti problému a určité kognitivní schopnosti.*“

Kromě náročnosti jednotlivých forem politické participace existuje také nerovnost v přístupu k informacím a zdrojům, což může ovlivnit schopnost občanů se aktivně zapojovat do politického dění. Například bohatší a lépe informovaní občané mohou mít větší vliv na

politická rozhodnutí, protože mají větší finanční a časové zdroje, aby mohli být zapojeni do politických kampaní a lobbování.

Nicméně, i když jsou nároky na politickou participaci vysoké a existuje nerovnost v přístupu k informacím a zdrojům, stále existuje mnoho způsobů, jak se zapojit do politického dění a ovlivnit tak směr společnosti. Důležité je hledat zdroje informací a vzdělávat se v tématu, které nás zajímá, aby bylo možné účinně komunikovat s politiky a prosazovat své zájmy.

Zapojování se do politiky není pouze právem, ale také povinností každého občana demokratického státu. Je důležité si uvědomit, že politika ovlivňuje každodenní život každého z nás a má vliv na rozhodování veřejných záležitostí. Van Deth (in Linek, Vráblíková, Petrušek, Císař, 2017, s. 81-82) uvádí, „*Na obecné rovině lze očekávat, že lidé se budou do politiky zapojovat způsoby, které odpovídají jejich postojům, hodnotám a také představám o ‘dobrém občanovi’*“. Občanská angažovanost a aktivní účast na politickém dění jsou klíčové pro udržení demokracie a zajištění, aby zájmy občanů byly reprezentovány. To může zahrnovat hlasování ve volbách, účast na protestech, kontaktování politiků, přispívání do veřejné debaty nebo se zapojovat do nevládních organizací, které se snaží ovlivnit politické rozhodnutí.

Každý občan má právo na své vlastní hodnoty a postoje, a má také právo je obhajovat. Linek a Vráblíková (2017, s. 82) říkají, „*Pokud je například někdo přesvědčen, že při nakupování zboží je kromě ceny a kvality zboží důležité zohledňovat také politické či ekologické vlastnosti produktu, tak tento člověk bude mnohem častěji bojkotovat některé produkty (nebo naopak preferovat jiné produkty) než člověk, který se rozhoduje primárně na základě ceny zboží.*“ Nicméně, je důležité si uvědomit, že prosazování svých názorů by nemělo být prováděno na úkor jiných jedinců nebo ohrožení jejich práv. Z tohoto důvodu je důležité, aby každý občan měl stejnou možnost participovat a prosazovat své zájmy.

Jak již bylo zmíněno, způsoby a možnosti participace se liší v závislosti na osobních zdrojích jednotlivých občanů. Například, jednodušší způsob účasti může být prostřednictvím hlasování ve volbách, zatímco další formy participace, jako například kontaktování politických představitelů nebo účast na politických akcích, mohou být časově náročnější a vyžadují větší úsilí.

Je však důležité si uvědomit, že ne všichni občané mají stejnou příležitost se zapojit do politického procesu. Znevýhodněné skupiny, jako jsou například osoby s nízkými příjmy, imigranti nebo etnické menšiny, mohou mít omezený přístup k informacím a politickému procesu. Proto je nezbytné, aby organizace občanské společnosti a nevládní organizace pomáhaly těmto skupinám vyjádřit své zájmy a podporovaly jejich účast v politických procesech.

Vytváření inkluzivního politického prostoru pro všechny občany je klíčové pro správnou funkci demokratického státu. Pokud některé skupiny obyvatel nemají možnost prosazovat své zájmy, může dojít k nerovnováze a nedostatku zastoupení v politickém rozhodování. Proto je důležité, aby politický proces byl přístupný a inkluzivní pro všechny občany, bez ohledu na jejich zdroje a pozici v společnosti.

Participace je zásadním aspektem svobody a demokracie a je naší společenskou povinností se jí aktivně věnovat. Bohužel však pozorujeme úpadek občanské a politické angažovanosti v mnoha zemích. Jak již bylo zmíněno, úroveň občanské angažovanosti souvisí s úrovní sociálního kapitálu v dané společnosti.

Putnamův výzkum z roku 1995 naznačuje, že participace a angažovanost občanů úzce souvisí se sociálním kapitálem, který se skládá z sítě sociálních vztahů, důvěry mezi lidmi a sdružování. Jak Putman (1995, s. 70) uvádí, „*Amerika je stále na vysoké úrovni v obou aspektech sociálního kapitálu....Američani více důvěřují a více se angažují než lidé z jiných zemí světa.*“ Členství v organizacích občanské společnosti představuje jeden ze zdrojů sociálního kapitálu. Z této perspektivy organizace fungují jako zdroj kolektivní identity, který občanům pomáhá nalézt a sdílet společné cíle a hodnoty.

Když jsou lidé aktivní v organizacích, jsou ochotnější se podílet na aktivitách, zvyšuje se jejich důvěra v jiné lidi, a tím pádem i důvěra v celou společnost. Toto všechno přispívá k budování silné občanské společnosti. Protože organizace občanské společnosti jsou zdrojem sociálního kapitálu, mohou hrát klíčovou roli při snižování nerovností a posilování participace znevýhodněných skupin.

I přes to, že Putnam zaznamenal relativně vysokou úroveň angažovanosti občanů v Americe, dochází stále k poklesu celkové participace. Důležité je zmínit důvody, proč k

tomu došlo. Hlavní důvod zmiňuje Putman (1995, s. 74) „ženskou revoluci“, „...mnoho milionů žen přešlo z domácnosti do placeného zaměstnání.“ „(vlastní překlad)“ V průběhu posledních desetiletí došlo k poklesu členství v organizacích občanské společnosti nejen v USA, ale i v mnoha dalších zemích. Tento trend lze pozorovat jak u ženských, tak i u mužských organizací. Například, organizace sdružující rodiče a učitele (PTA) zaznamenaly pokles ženského členství. Podobné trendy lze pozorovat i v mužských organizacích, například v Rotary Clubu a Lions Clubu (Putman, 1995,74, 75). Jedním z důvodů tohoto poklesu může být změna společenských rolí a postojů ke společenskému angažování. Ženy a muži mají dnes více možností vzdělání a kariéry, což může vést k menšímu zájmu o tradiční formy organizovaného společenského angažmá.

Dalším faktorem může být ztráta důvěry veřejnosti vůči organizacím občanské společnosti a politickým institucím. V minulosti mohly organizace občanské společnosti sloužit jako důvěryhodné zdroje informací a jako nástroj pro prosazování změn ve společnosti. Avšak dnes jsou tyto organizace často viděny jako součást establishmentu a politických elit, což vede k menšímu zájmu o jejich činnost.

Za možnou odpověď na snížení angažovanosti žen v občanských společnostech může být také nárůst pracovního vytížení a přechod k zaměstnání mimo domov, což vedlo ke snížení volného času pro aktivity v občanské sféře. Jak uvádí Putman (1995, s. 74), „...studie naznačují, že jen malá část mužů převzala domácí práce svých pracujících manželek. Takže za erozi sociálního kapitálu stojí i něco jiného než ženská revoluce.“ „(vlastní překlad)“ Zároveň lze připustit, že ženy měly v minulosti v občanských společnostech omezenější možnosti než muži a jejich přístup k angažovanosti mohl být ztížen genderovými stereotypy a diskriminací. Na druhé straně je také třeba zmínit, že snížení mužského členství v organizacích může být dáno ekonomickými změnami, jako je například růst neformálních způsobů sociálního kontaktu.

Putnam (1995) ve svém výzkumu uvádí další důvody, které přispěly k úpadku občanské participace v Americe. Jedním z nich je mobilita obyvatelstva a hypotéza tzv. "opětovného přelévání", což znamená, že lidé se častěji stěhují a tím ztrácí kontakty a sítě v rámci komunity. Dalším faktorem je demografická transformace, která ovlivňuje složení obyvatelstva a může vést ke změnám v kulturních a politických preferencích. Posledním

faktorem je technologická transformace volného času, kdy moderní technologie nabízejí nové formy zábavy a komunikace, což může snížit zájem o tradiční formy občanské participace. Putman (1995, s 75) píše, „...*technologické trendy radikálně 'privatizují' nebo 'individualizují' naše využití volného času, a tak narušují příležitosti pro tvoření sociálního kapitálu.*“ „(vlastní překlad)“

Je důležité si uvědomit, že masová média jako televize mohou mít vliv na občanskou angažovanost. V 60. letech 20. století mělo rozšíření televize negativní vliv na účast lidí v občanských organizacích. Podobně v současnosti lze předpokládat, že moderní média a technologie mohou mít vliv na úroveň angažovanosti. Například trávení času sledováním seriálů a filmů může snižovat volný čas pro účast v organizacích občanské společnosti.

Je však třeba zdůraznit, že vliv médií a technologií na občanskou angažovanost není jednoznačný. Mnoho organizací se snaží využívat moderní technologie jako prostředek k zapojení lidí a ke zvýšení zapojení do občanského života. Sociální media a další digitální platformy mohou být skvělými nástroji pro sdílení informací a organizaci kampaní. Nicméně, je důležité si uvědomit, že tyto technologie mohou také být zdrojem informačního přetížení a dezinformací, které mohou snižovat důvěru v instituce a také přispívat ke ztrátě zájmu o občanské aktivity. Putman (1995, s. 75) předpovídal, že „*Nové helmy 'virtuální reality' se brzy stanou novým rozšířením tohoto trendu, a uvrhnou nás do úplné izolace.*“ „(vlastní překlad)“

V každém případě, snížení angažovanosti v občanské společnosti lze vysvětlit různými faktory, které mohou být vzájemně propojeny a ovlivňovat se navzájem. Kromě zmíněného nedostatku času a změn v pracovním uspořádání mohou hrát roli také socioekonomické faktory, jako jsou zvyšující se ekonomická nerovnost a individualizace společnosti, což může vést ke snížení zájmu o kolektivní akce a sociální angažovanost. Vše je také spojeno se ztrátou důvěry v sociální kapitál.

Dalším důvodem může být růst individualismu a nárůst volnočasových aktivit, které nabízejí alternativy k tradičnímu společenskému angažování. Existuje také hypotéza o tzv. "zaslouženém odpočinku", který se týká starších občanů, kteří po celý život pracovali a chtějí si užít volno bez jakéhokoli závazku.

Vzhledem k tomu, že organizace občanské společnosti hrají důležitou roli při budování sociálního kapitálu, je nutné najít nové formy participace, které budou přitažlivé pro současné a budoucí generace. To může zahrnovat nové technologie a inovativní přístupy k organizování společnosti.

V souhrnu lze tedy říci, že ztráta důvěry může být způsobena několika faktory, jako jsou sociální změny a mobilnost, demografická transformace a technologická transformace. Tyto faktory ovlivňují schopnost lidí navazovat sociální vazby a interagovat s ostatními lidmi, což může vést k poklesu občanské angažovanosti a úpadku sociálního kapitálu.

2.4 Bezdomovectví a možností participace lidí bez domova

2.4.1 Definice bezdomovectví

Bezdomovectví představuje komplexní sociální problém, který nespočívá pouze v ztrátě přístřeší, ale vyjadřuje neschopnost jedince přizpůsobit se běžným společenským normám a zvládat běžné společenské požadavky. Tento stav často souvisí s řadou faktorů, jako jsou chudoba, nezaměstnanost, drogová závislost, psychické poruchy, trestná činnost nebo nedostatek sociálních sítí a podpory (Vagnerová, Csémy, Marek, 2013, s. 9).

Existuje mnoho definic bezdomovectví a každý autor, vláda nebo organizace má k této problematice odlišný přístup. Marek, Strnad a Hotovcová ve své knize „Bezdomovectví“ uvádějí dvě definice, jednu definoval Gowey, druhou Hartl. *„Podle definice Goweyho zahrnuje bezdomovectví všechny jedince žijící v nepřístojných podmínkách, v nichž nelze vést běžný civilizovaný život, a jimž je bráněno sociálně i profesně se rozvíjet. Podle Hartla jde však pouze o osoby bez bydliště, přespávající v parcích, pod mosty, v kanalizacích, nepoužívaných vagónech apod.“* (Marek, Strnad, Hotovcová, 2012, s.13)

Lidé bez domova se potýkají s řadou překážek, které jim brání v návratu do běžného života, jako je nedostatek finančních prostředků, nedostatek vzdělání a kvalifikace, narušené rodinné vztahy a špatný zdravotní stav. Tyto problémy vedou k začarovanému kruhu, kdy jedinci často zůstávají bezdomovci po dlouhou dobu a jejich situace se stává stále komplikovanější. Vagnerová (2013, s. 9) uvádí, *„Vyloučení ze společnosti se projeví ve všech oblastech života:*

- *Ztrátou profesní pozice a s tím i legálního přístupu k finančním prostředkům, ztrátou ekonomické soběstačnosti,*
- *Vyloučením z rodinného společenství, narušením vztahů s blízkými lidmi a rozpadem sociální sítě,*
- *Redukovaným stylem života a nárůstem závislosti na podpoře charitativních organizací, žebráním a prohledáváním odpadků či kriminální aktivitou.“*

Průdková a Novotný (In: Vagnerová, Csémy, Marek, 2013, s. 9) připomínají, „že kromě ztráty bydlení je bezdomovectví spojeno se ztrátou domova a se sociálním vyloučením, s odsunutím na okraj majoritní společnosti.“

Zvládnutí bezdomovství vyžaduje komplexní a koordinovaný přístup, který zahrnuje nejen poskytnutí přístřeší, ale také podporu v oblasti zdravotní péče, vzdělávání, pracovního začlenění, psychologického poradenství a sociálního zabezpečení. Tato podpora by měla být poskytována v rámci multidisciplinárního týmu, který by měl být schopen řešit potřeby jednotlivých bezdomovců s ohledem na jejich individuální situaci a potřeby. Jedině takový přístup může pomoci jednotlivcům vrátit se do běžného života, získat zpět sebevědomí a sebeúctu a přispět ke zlepšení jejich kvality života a integraci zpět do společnosti. Zároveň je důležité pracovat na prevenci bezdomovectví, což zahrnuje řešení základních sociálních potřeb, podporu při hledání zaměstnání, prevenci závislostí a psychických onemocnění a podporu sociálního začlenění.

2.4.2 Politiky řešení bezdomovectví

Řešení problematiky bezdomovectví zahrnuje celou řadu oblastí sociální politiky, jako je například zdravotní politika, vzdělávací politika, bytová politika, politika zaměstnanosti a rodinná politika. V České republice byl v roce 2021 vytvořen strategický plán pro období 2021-2030, který se zaměřuje na zvýšení účinnosti a koordinace politiky pro boj proti chudobě a sociálnímu vyloučení. Tento plán obsahuje opatření pro zlepšení přístupu lidí bez domova k základním službám, jako jsou zdravotní a sociální služby, a podporu jejich sociálního začleňování. Důležitým aspektem řešení této problematiky je spolupráce mezi orgány veřejné správy a neziskovými organizacemi, které poskytují pomoc a podporu lidem

bez domova. Ve strategickém plánu „Sociální začleňování 2021 – 2030“ (2021, s. 7) se píše, „*Základním nástrojem podpory sociálního začleňování osob je sociální práce. Vedle oblastí zaměřených na rozvoj sociální práce se Strategie zaměří na následující témata:*

- *přístup k zaměstnání a k jeho udržení;*
- *sociální služby;*
- *podpora rodiny;*
- *podpora národnostních menšin, zejména Romů;*
- *rovný přístup ke vzdělání;*
- *přístup k bydlení, prevence ztráty bydlení a udržení bydlení;*
- *přístup ke zdravotní péči;*
- *rovné příležitosti žen a mužů;*
- *zajištění důstojných životních podmínek;*
- *podpora dalších služeb poskytovaných s cílem posílit sociální začleňování a zamezit sociálnímu vyloučení.“*

Z tohoto strategického dokumentu lze vyčíst, že důležitým cílem je podpora rovných příležitostí. Vyrovnavání příležitostí je koncept, který je úzce spojen s lidskými právy a základními svobodami. Strategie (2021, s. 36) píše, „*V rámci sociálního začleňování hraje dodržování lidských práv osob klíčovou roli inspirativního a exekutivního zdroje a zároveň obsahového korektivu pro jednotlivá přijímaná opatření. Sociální začleňování založené na lidských právech, respektu a jejich uplatňování tak přispívá k rozvoji každého lidského jednotlivce i společnosti jako celku rovných a svobodných lidských bytostí s rovnými právy a povinnostmi a tím i k rozvoji moderního demokratického právního státu jako takového.“* Tento text zdůrazňuje důležitost lidských práv v kontextu sociálního začleňování jednotlivců do společnosti. Tvrdí, že lidská práva hrají klíčovou roli při inspiraci a výkonu politických opatření, a také slouží jako korektiv pro jednotlivá opatření, aby byla zajištěna rovnost a respekt k jednotlivcům. Strategie tvrdí, že sociální začleňování, které se zakládá na lidských právech a jejich uplatňování, přispívá k rozvoji každého jednotlivce a celé společnosti a pomáhá rozvíjet moderní demokratický právní stát. Celkově tedy dokument zdůrazňuje důležitost lidských práv jako prostředku pro sociální začleňování a pro rozvoj demokratického právního státu.

Jedním z cílů Strategie sociálního začleňování (2021, s. 46) je „*Posílit participaci osob sociálně vyloučených či sociálním vyloučením ohrožených na rozhodování o řešení sociálního vyloučení*“, kde se píše, „*Zajistit standardizaci postupů v oblasti zapojení cílové skupiny umožňující osobám sociálně vyloučeným či sociálním vyloučením ohroženým dostupné kvalitní a srozumitelné informace, rozvoj kompetencí pro porozumění jevům sociálního vyloučení, snížení prahovosti institucionálních postupů, které brání vyšší participaci. Realizace informačních kampaní, osvětových a vzdělávacích aktivit za účelem snižování bariér pro participaci. Podporovány budou místní komunity tak, aby se vzájemně posilovaly na bázi důvěry a porozumění. Aplikovány budou aktivizující participativní metody zaměřené na vlastní iniciativu cílové skupiny (např. sociálně znevýhodněných žáků či jejich rodičů).*“ Tento cíl popisuje opatření na posílení participace osob, které jsou sociálně vyloučeny nebo ohroženy sociálním vyloučením, při rozhodování o řešení této situace. Cíl zdůrazňuje potřebu zapojení této cílové skupiny při procesu rozhodování a předkládá to jako klíčový krok k řešení sociálního vyloučení. Celkově lze tedy říci, že tento cíl se zaměřuje na posílení participace osob, které jsou sociálně vyloučeny nebo ohroženy sociálním vyloučením, a to prostřednictvím zapojení této cílové skupiny do procesů rozhodování a zlepšení přístupu k informacím a rozhodovacím procesům.

2.5 Politická participace znevýhodněných skupin

Listina základních práv a svobod, přiznává svým občanům právo zakládat a sdružovat se v politických stranách (čl. 20/2), právo podílet se na správě veřejných věcí přímo či volbou zástupců (čl. 21/1), ucházet se o veřejné funkce (čl. 21/4) a právo na odpor (čl. 23).

V České republice lze identifikovat mnoho znevýhodněných skupin obyvatel, které jsou často rozčleněny podle různých kritérií. Znevýhodnění jednotlivci se mohou nacházet ve své situaci například kvůli svému věku, pohlaví či rasovému původu. V kontextu politické participace se však mnohdy přikláníme k sociálnímu znevýhodnění, které je spojeno s nízkým sociálním statusem a omezenou přístupností ke zdrojům, příležitostem a rozhodování. Tito jedinci často nemají dostatečný přístup k informacím a prostředkům potřebným k aktivní účasti na politickém dění a jsou tak ve svých možnostech omezeni. Je tedy nutné vytvářet prostředí, které umožní znevýhodněným jedincům plně se účastnit

politického rozhodování a tím dosáhnout většího vyrovnání příležitostí. „*V nejšířším pojetí lze sociální znevýhodnění chápat jako určitou překážku, která omezuje sociální růst a zapojení jedince, skupiny či minority do společnosti.*“ (www.wikipedia.cz)

V České republice existuje mnoho skupin obyvatel, které jsou ohroženy sociálním znevýhodněním. Mezi ně patří cizinci, národnostní menšiny, lidé se zdravotním postižením a zejména lidé bez domova. Tyto skupiny jsou ohroženy zejména kvůli nízkému vzdělání, kulturním rozdílům a nedostatku přístupu ke zdrojům a příležitostem.

Osoby bez přístřeší jsou dokonce považovány za nejchudší část obyvatelstva a jejich životní možnosti jsou velmi omezené. Z toho důvodu je politická angažovanost lidí bez domova více možná prostřednictvím různých sociálních služeb a organizací, které se snaží tuto skupinu podporovat. V rámci těchto služeb jsou poskytovány nejen základní potřeby, jako je stravování a ubytování, ale také další služby, které mohou pomoci lidem bez domova překonat jejich sociální znevýhodnění. Mezi ně patří například programy zaměřené na rekvalifikaci a vzdělávání, podpora hledání práce, a další aktivity, které mohou zlepšit jejich životní situaci a snížit jejich závislost na sociálních dávkách.

Kromě toho je důležité podporovat rovné příležitosti pro všechny skupiny, které jsou ohroženy sociálním znevýhodněním. To zahrnuje například aktivní podporu v oblasti vzdělávání a zajištění přístupu ke zdravotní péči a zaměstnání. Zvýšená pozornost by měla být věnována také boji proti diskriminaci, která může být jedním z hlavních faktorů, které přispívají k sociálnímu vyloučení.

„Bezdomovci na první pohled postrádají všechny předpoklady pro úspěšnou mobilizaci zmíněné v literatuře: Jsou slabí z hlediska mezilidských a organizačních vazeb sociálních sítí, nemají domorodou organizační základnu ani usnadňující organizační kontext, chybí jim zdroje, přístup do politické sféry a jsou často považováni za nadbytečnou populaci v probíhajícím fungování sociálního systému - nemají ani žádnou sociální moc“ (Snow a Anderson 1993: In: Baumgarten, 2013, s. 2, překlad vlastní).

I přesto, že by se mohlo zdát, že lidé bez domova jsou vzhledem ke svému sociálnímu a ekonomickému postavení pasivními účastníky společnosti, skutečnost je mnohem složitější. Bezdomovectví často vede ke ztrátě identity a sociálního začlenění, ale může také

vést k mobilizaci a aktivismu. Lidé bez domova se často organizují, aby získali podporu, ochranu a řešili své potřeby.

V mnoha zemích, včetně USA, Velké Británie a Kanady, existují organizace, které se snaží zlepšit situaci bezdomovců a podporovat jejich práva. Tyto organizace provozují útočiště a nabízejí další služby, jako je poskytování potravin, hygienických potřeb, lékařské péče a právní pomoci. Navíc, v některých případech se lidé bez domova spojují v rámci hnutí, jako například "Hnutí bezdomovců" (The Homeless Movement) v USA. Toto hnutí se vyznačuje organizováním protestů a akcí, které mají upozornit na problémy, kterým bezdomovci čelí a vyvíjí tlak na politické orgány, aby situaci řešily. (Baumgarten, 2013, s. 5)

Jeden z nejvýznamnějších protestů uskutečněný lidmi bez domova byl "Pochod na Washington" v roce 1989 v USA. Během této akce se do Washingtonu D.C. sjelo přes 250 000 lidí bez domova, aby požadovali bydlení a řešení dalších problémů, s nimiž se setkávají. Tento pochod byl pozoruhodný nejen svými rozměry, ale také tím, že je podpořili lidé z různých vrstev společnosti, včetně slavných umělců a celebrit. (Baumgarten, 2013, s. 5)

Výše uvedené ukazuje, že i když jsou lidé bez domova často považováni za okrajovou část společnosti, jsou schopni organizovat se a mobilizovat ve prospěch svých práv a potřeb. Tento aktivismus může být klíčovým faktorem při řešení bezdomovectví a zlepšování situace pro lidi bez domova. (Baumgarten, 2013, s. 5)

Účast na politickém dění je závislá na příležitostech, které jsou jedincům poskytovány, a pro osoby bez domova jsou tyto příležitosti omezené a mnohdy nedostupné. Politická participace je totiž často spojena s určitou sociální a ekonomickou pozicí a bezdomovectví může vést ke ztrátě přístupu k informacím, komunikaci s politickými představiteli a možnosti účasti na volbách nebo jiných formách politického aktivismu. Jak uvádí Baumgarten (2013, s. 9) ve svém výzkumu v Brazílii, *„I když je to proti ústavě, jednotlivým bezdomovcům je často odepřen přístup do veřejných budov, jako je městská rada nebo zdravotnická střediska, z toho důvodu, že nejsou vhodně oblečení. Přístup jim už není odepřen, pokud dorazí společně s lidmi z hnutí MNCR (Movimento Nacional População em Situação de Rua). Hnutí tlačí na politiky, ale také využívá přímého kontaktu s politiky:*

Lidé bez domova se domlouvají se starosty, aby diskutovali o situaci bezdomovců. “ (Překlad vlastní)

V České republice se situace pro osoby bez domova nejeví mnohem lepší. Vzhledem k jejich specifické situaci mají lidé bez domova velmi omezené možnosti získat relevantní informace, kontaktovat politické představitele a získat přístup k veřejnému rozhodování. Tuto situaci komplikuje fakt, že pro tyto osoby často chybí adekvátní zástupce, například sociální pracovník, který by jim mohl pomoci s prosazením jejich práv a zájmů před úřady či politickými zástupci měst a obcí. Protože bezdomovectví bývá často spojováno s řadou dalších sociálních problémů, jako jsou zdravotní a psychologické potíže, mnohdy se to pro tyto osoby stává nezpochybnitelnou bariérou k účasti na veřejném a politickém dění. Navzdory těmto překážkám existují organizace a platformy, které se snaží o zlepšení situace těchto skupin obyvatel a zvyšování jejich politické participace.

3 Empirická část

3.1 Data a metody

3.1.1 Výzkumný problém a výzkumné otázky

V rámci své práce se zabývám politickou participací lidí bez domova v České republice. Zaměřuji se na jednotlivce, kteří přišli o domov a využívají sociální služby, a také na představitele organizací, které jim pomáhají. Cílem mé práce je přispět k pochopení důvodů a způsobů politické participace této znevýhodněné skupiny obyvatel. Vzhledem k tomu, že v této oblasti dosud nebyl v České republice proveden žádný výzkum, jsou získané poznatky velmi cenné. Na jejich základě lze navrhnout opatření a řešení, která by umožnila lidem bez domova větší zapojení do občanského a politického života.

Základním předpokladem mého výzkumu je, že osoby bez přístřeší mají velmi omezené možnosti politické participace, a proto se snažím nalézt řešení, jak by se tato skupina mohla více zapojit do politického života. V této souvislosti je důležité zkoumat, jak se lidé bez domova účastnili politického dění v minulosti a jaká jsou příčiny, proč se účastní či neúčastní dnes. Zvláštní pozornost věnuji sociálním hnutím a organizacím, které lidem bez domova poskytují pomoc a podporu. Cílem je zjistit, jakým způsobem tyto organizace přispívají k politické participaci svých klientů a jaké nástroje využívají pro zlepšení situace.

Výsledky mého výzkumu by mohly být velmi užitečné pro politické a sociální organizace, které se snaží pomáhat lidem bez domova. Na základě těchto výsledků by bylo možné vyvinout konkrétní kroky a programy, které by umožnily lidem bez domova větší politickou participaci a zapojení se do společnosti.

Výzkumné otázky:

- Jak a proč se osoby bez domova podílí na politické participaci?
- Co a jak dělají organizace pomáhající lidem bez domova, aby se mohli více politicky angažovat?

- Co by lidem bez domova pomohlo v tom, aby se více zapojili do občanské a politické participace?

3.1.2 Výzkumná strategie

V rámci mého výzkumu se zaměřuji na problematiku politické participace osob bez přístřeší v České republice. V mé práci se zaměřuji na kvalitativní výzkumnou strategii, která mi umožní porozumět proč se dané jevy vyskytují. Kvalitativní výzkum mi umožňuje získat hlubší pochopení toho, jak se jednotliví lidé podílejí na politické participaci, jaké jsou jejich motivace a jaké jsou bariéry, které je omezují. Cílem mé práce je tedy nejen získat co nejvíce dat, ale především porozumět těmto datům a najít vhodná řešení, jak podpořit politickou participaci osob bez přístřeší v naší společnosti.. Jak uvádí Novotná, Špaček, Jantulová (2019), „...jde tedy o to, zjistit, CO lidé (resp. někteří lidé, skupiny lidí či jiné subjekty výzkumu – tedy KDO) dělají, a/nebo JAK tomu, co dělají (nebo někdo dělá), rozumějí (tedy co o tom říkají), resp. JAK to prožívají, zakoušejí. Přičemž ideálně toto všechno zjistíme tam, KDE se to děje, a v momentě, KDY se to děje. Z řady těchto jednotlivých zjištění (...) jsou pak vyvozovány závěry, tj. porozumění, PROČ tomu tak je.“

Hlavním důvodem pro zvolení kvalitativní výzkumné strategie je omezení výběru respondentů na malý vzorek a absence úmyslu zobecňovat výsledky na větší populaci, což není možné v rámci kvalitativního výzkumu. Kvalitativní strategie umožňuje důkladněji prozkoumat fenomén prostřednictvím důkladné analýzy a interpretace dat a poskytuje tak hlubší porozumění proč a jak se lidé bez domova podílí na politické participaci. Dále umožňuje zkoumat více dimenzí a složitost daného jevu, což by mohlo být těžší dosáhnout v rámci kvantitativního výzkumu.

3.1.3 Tvorba vzorku

Výzkumný vzorek jsem získala prostřednictvím účelového výběru mezi klienty azylového domu organizace Centrum sociálních služeb Praha. Tento typ výběru umožňuje cíleně získat respondenty, kteří odpovídají specifickým kritériím výzkumu. Jak uvádí Novotná, Špaček, Jantulová (2019), „Účelový výběr je takový způsob tvorby vzorku, kdy to,

jaký vzorek bude, vyplývá přímo z výzkumného problému....To znamená tehdy, kdy je výzkumný problém přímo vázaný na skupinu aktérů či zdrojů dat, u/na nichž lze daný jev sledovat.“ Toto konkrétní prostředí a tito respondenti jsou pro můj výzkum politické participace osob bez domova klíčoví, neboť mi umožňují získat důležité informace z první ruky.

Pro získání dalších informací o organizacích poskytujících služby pro lidi bez domova, jsem vybrala další respondenty, kteří zastávají vedoucí pozice v těchto organizacích. Tyto osoby mohou poskytnout cenné informace o poskytovaných službách a přístupu k politické participaci pro osoby bez domova.

3.1.4 Techniky konstrukce dat

Pro sběr dat pro svůj výzkum politické participace osob bez domova jsem se rozhodla použít polostrukturovaný rozhovor, také nazývaný "rozhovor s návodem". Tento typ rozhovoru mi umožní předem připravit základní otázky, ale zároveň mi poskytuje volnost, abych mohla reagovat na nečekané informace či situace, které by mohly být relevantní pro můj výzkum. Jak uvádí Hendl (2008, s. 174), tento typ rozhovoru *“dává tazateli možnost co nejvýhodněji využít čas k interview. Pomáhá udržet zaměření rozhovoru, ale dovoluje dotazovanému zároveň uplatnit vlastní perspektivy a zkušenosti.”*

Před samotnými rozhovory jsem provedla předběžný průzkum, abych zjistila, jaké formy politické participace lidé bez domova využívají. Tyto informace mi pomohou při konkrétních rozhovorech s respondenty a budou sloužit jako návod pro diskuzi.

Kromě respondentů z azylového domu jsem také vybrala představitele organizací, které pomáhají lidem bez domova. U těchto respondentů jsem rovněž použila polostrukturovaný rozhovor jako metodu sběru dat. Celkově se tedy snažím získat co nejkompaktnější obraz o tom, jak a proč se lidé bez domova podílí na politické participaci.

Rozhovory jsem zaznamenávala na diktafon a následně přepisovala do textové podoby na počítači. Použila jsem metodu doslovné transkripce, což znamená, že jsem se snažila zaznamenat všechny slova a věty, včetně případných překlepů, pauz a nejistot respondentů, aby byla zajištěna co nejvěrnější reprodukce rozhovorů. Novotná, Špaček,

Jantulová (2019, s. 347) uvádí, „*Doslovná transkripce je taký způsob přepisu, kdy zachytíme jen slova ze záznamu, tedy skutečně lexikální přepis řečeného. Zaznamenáváme mluvený jazyk do psaného textu. Snažíme se zachytit nespisovné i slangové výrazy, gramatické chyby, přerušování atd., ale ne mimoslovní projevy.*“

3.1.5 Zpracování dat

Při kvalitativním výzkumu dochází k současnému sběru a analýze dat. U kvalitativního výzkumu je totiž klíčové, aby analýza byla přítomna od samotného začátku výzkumného procesu. Jak uvádí Hendl (2008, s. 50), *“data induktivně analyzují a interpretují. Kvalitativní výzkumník nesestavuje ze získaných dat skládku, jejíž konečný tvar zná, spíše konstruuje obraz, který získává kontury v průběhu sběru a poznávání jeho částí.”*

Provedla jsem kontinuální transkripci rozhovorů a souběžně s ní prováděla analýzu dat, abych byla schopna pružně reagovat na výsledky a upravit další rozhovory v souladu s nově získanými informacemi. Tento přístup mi také umožnil identifikovat a odstranit chyby a nedostatky, které se objevily v úvodních fázích rozhovorů. Pro analýzu dat z rozhovorů jsem zvolila metodu otevřeného kódování. Tato metoda spočívá v rozdělení textu na jednotlivé tematické segmenty, kterým jsou přiřazovány kódy - konkrétní slova či slovní spojení, která je charakterizují (Hendl, 2005: 247). Následně jsem provedla kategorizaci okódovaných úryvků a seskupila je do souvisejících skupin. Poté jsem se pokusila interpretovat tyto skupiny jako celek a získat z nich co nejvíce relevantních informací pro můj výzkum. Vzhledem k anonymizaci respondentů v rámci analýzy dat jsou označeni pouze unikátním identifikátorem v podobě čísla. Detailní informace o nich nejsou poskytovány.

3.1.6 Hodnocení kvality a etika výzkumu

Hodnocení kvality a etiky výzkumu jsou klíčové prvky každého vědeckého výzkumu. Kvalita výzkumu se týká spolehlivosti a validity získaných dat a závěrů, zatímco etika se zabývá dodržováním morálních principů a pravidel výzkumného procesu. Výzkumníci musí

být obeznámeni s principy hodnocení kvality a etiky, aby zajistili vysokou kvalitu a důvěryhodnost svých výsledků.

Hodnocení kvality výzkumu zahrnuje několik kritérií, včetně spolehlivosti, validity, relevance a replikovatelnosti. Na druhou stranu Novotná, Špaček, Jantulová (2019, s. 283) uvádí, že *„Kvalitu kvalitativního výzkumu nelze měřit.....Zajištění kvality kvalitativního výzkumu totiž, dle našeho soudu, spočívá právě v odpovědnosti výzkumníka – on sám je garantem toho, že celý proces výzkumu vzal opravdu vážně a důsledně jej po celou dobu promýšlel, tedy reflektoval všechny aspekty výzkumné situace, a na základě této reflexe se rozhodoval o dalších krocích, které bude v procesu svého výzkumu provádět.“* I přesto, že je kvalita výzkumu na výzkumníkovi, je potřeba brát v úvahu aspoň základní kritéria. Spolehlivost se týká konzistence výsledků v průběhu opakovaných měření, zatímco validita se týká přesnosti a adekvátnosti použitých metod a nástrojů k dosažení výzkumných cílů. Relevance zahrnuje schopnost výzkumu poskytnout relevantní informace pro daný problém a replikovatelnost se týká schopnosti jiných výzkumníků dosáhnout podobných výsledků s použitím stejných metod.

Etické zásady výzkumu se týkají zajištění souhlasu účastníků výzkumu, zajištění ochrany jejich práv a ochrany dat. Etické principy výzkumu zahrnují například respektování lidské důstojnosti, ochranu soukromí a důvěrnosti údajů, ochranu před újmou a zraněním a zajištění spravedlivého zacházení s účastníky výzkumu.

Ve svém výzkumu jsem zajistila, aby všechny etické zásady byly dodržovány během výzkumného procesu. Všichni účastníci výzkumu byli seznámeni s tématem práce, bylo jim vysvětleno, jak bude zacházeno se získanými daty, přičemž všechna data budou anonymizována. Pouze v případě ředitele organizace Centrum sociálních služeb Praha, nebylo možno data anonymizovat, protože ředitel je veřejně známá a dohledatelná osoba. Ředitel byl o této skutečnosti předem informován a souhlasil i přesto s poskytnutím rozhovoru. Ve výzkumu jsem použila písemný informovaný souhlas, který je bezpečně uložen. Výzkum jsem prováděla v sociální službě, kde pracuji jako vedoucí pracovnice, a tak o účastnících vím věci, které nejsou součástí výzkumu, a tak bylo potřeba, abych se od těchto skutečností odprostila a pouze používala data, která mi byla poskytnuta pouze prostřednictvím výzkumu.

Celkově řečeno, hodnocení kvality a etiky jsou klíčové pro úspěšný výzkum a výsledky, které jsou důvěryhodné a relevantní pro daný problém. Výzkumník se obeznámil s těmito principy a po celou dobu výzkumu pracoval s odpovědností a úctou k účastníkům výzkumu a jejich datům. Důležité je také transparentní a etické zacházení s daty a informacemi získanými v rámci výzkumu, aby nedošlo k jejich zneužití. Kvalitní a etický výzkum je základem pro důvěryhodnost vědeckých poznatků a je nezbytný pro ochranu práv a důstojnosti účastníků výzkumu.

3.2 Analýza dat

3.2.1 Vlastní průběh výzkumu

Ráda bych se s vámi podělila o proces, který jsem jako výzkumník absolvovala při zkoumání politické participace lidí bez domova. Mým cílem bylo zjistit, zda a jak lidé bez domova politicky participují, jaké faktory ovlivňují jejich politické angažmá a co v této oblasti dělají vybrané NNO a jak lidem bez domova pomáhají v tom, aby se mohli angažovat ve společnosti.

Prvním krokem před samotným výzkumem bylo zmapování cílové skupiny, tedy lidí bez domova. Vzhledem k tomu, že se mé zkoumání zaměřovalo na politickou participaci této skupiny, bylo nutné zvážit, kterou část této cílové skupiny vyberu. Vzhledem k tomu, že se věnuji sociálním službám a jako vedoucí azylového domu pro muže mám snadný přístup k lidem bez domova, rozhodla jsem se vybrat respondenty z této skupiny.

Před samotným výzkumem jsem provedla průzkum politické participace mezi lidmi bez domova. Tento průzkum byl pro mě klíčový, protože mi poskytl informace o tom, jak lidé bez domova politicky participují, participovali v minulosti, nebo se politicky nijak neangažují.

Na základě výsledků průzkumu jsem vybrala respondenty pro rozhovor, kteří odpovídali kritériím, které jsem si stanovila. Respondenty jsem zvolila tak, aby co nejvíce reprezentovali různé formy politické participace a aby měli různé zkušenosti s politickým angažmá.

Tab.: 2 Průzkum politické participace

Průzkum politické participace:			
1. Účastnili jste se některé formy politické participace?			
Jednotlivé formy politické participace – ÚČASTNIL JSTE SE NĚJAKÉ FORMY?			
Forma	ANO/NE	KDY NAPOSLEDY	CHCI ZNOVU
Hlasování ve volbách			
Veřejné setkání v obci/měště			
Podpis petic			
Politický konzumerismus			
Dar nebo získávání peněz na politické účely			
Sdílení politických příspěvků na sociálních sítích			
Komentování politických příspěvků na sociálních sítích/diskuzních fórech			
Politický mítink nebo shromáždění			
Kontaktování politika			
publikování politických textů na vlastním blogu či sociální síti			
Demonstrace			
Blokáda, okupace či občanská neposlušnost			
Násilná politická událost			
Aktivní člen/ka politické strany			
2. Pohlaví a věk _____			
3. Nevyšší dosažené vzdělání _____			
4. Povolání _____			

5. Jak dlouho jste na ulici (využíváte sociální služby pro lidi bez domova): _____

Zdroj: autor

Oslovení respondentů v rámci průzkumu probíhalo osobně, kdy jsem všechny uživatele azylového domu požádal o anonymní vyplnění dotazníků a případně o poskytnutí rozhovoru. V této prvotní komunikaci jsem jim představila sebe a stručně charakterizovala téma mé práce. V případě zájmu jsem jim poskytla kompletní výzkumný záměr včetně scénáře polostrukturovaného rozhovoru. Pokud následovala pozitivní odpověď, byl dohodnut termín schůzky v prostorách azylového domu v Praze.

Z vyplněných dotazníků se mi podařilo získat pouze tři respondenty pro rozhovory. Kromě toho jsem uskutečnil dva rozhovory s vedoucími pracovníky a doplnila jsem je vlastními informacemi jako vedoucí sociální služby pro lidi bez domova. Vzhledem k obtížnému zajištění respondentů pro rozhovory a omezenému množství dat, které jsem získala, byla nutná kritická reflexe celého výzkumného procesu a zvážení dalších kroků v rámci analýzy a interpretace dat.

Během samotného výzkumu byli respondenti nejprve seznámeni se základním tématem a cíli práce. Následně byli požádáni o souhlas s nahráváním rozhovorů za účelem pozdějšího zpracování. Vzhledem k velmi zranitelné cílové skupině byly všechny výpovědi anonymizovány. Při realizaci rozhovorů byl použit písemný informovaný souhlas. Délka rozhovorů se pohybovala v rozmezí 20-50 minut, přičemž převod hovorů do písemné formy trval v průměru 5 hodin v závislosti na délce rozhovorů, rušivých vlivech a ověřování poskytnutých informací od respondentů.

Tab.: 3 Polostrukturované rozhovory

Polostrukturované rozhovory
Otázky polostrukturovaného rozhovoru s lidmi bez domova:
Osobní okruh:

1. Pohlaví a věk
2. Vzdělání a povolání
3. Délka bezdomovectví:
4. Osobní anamnéza/příběh:

Politická participace:

1. Jaký je Váš osobní postoj/zájem o politiku v ČR?
2. Kde a jak získáváte informace o politickém dění v ČR/ve světě?
3. Jak a proč se angažujete ve společnosti?
4. Jaké způsoby politické participace využíváte?
5. Jak Vám organizace pomáhající lidem bez domova (CSS/, AS, Naděje) pomáhají, abyste se mohl více angažovat?
6. Chtěl byste se více podílet na vytváření sociálních politik, které se podílí na řešení problematiky osob bez přístřeší? A víte jak?
7. Dokážete zhodnotit, jaký je mezi osobami bez přístřeší zájem o politiku?

Otázky polostrukturovaného rozhovoru s vedoucími pracovníky:

1. Jak vnímáte důležitost politické participace v ČR?
2. Jak vy sám/a politicky participujete?
3. Jak jinak se angažujete ve společnosti?
4. Co a jak dělá vaše organizace proto, aby lidé bez domova mohli participovat ve společnosti?

Zdroj: autor

3.2.2 Profil respondentů

Během realizace výzkumu nebyli respondenti předem definováni, ale bylo cílem najít účastníky z řad lidí bez domova. Původně jsem plánovala širší studii, avšak nakonec se podařilo získat pouze tři respondenty ve věku 40 až 63 let, z nichž jeden měl zkušenost s bezdomovectvím pouze jeden rok, kdy se po delší době vrátil zpět do České republiky ze

zahranicí. Zbylí dva respondenti měli víceletou zkušenost s bezdomovectvím a užíváním návykových látek a všichni tři byli uživateli sociálních služeb.

Kromě tří respondentů z řad lidí bez domova byly získány také rozhovory s představiteli organizací pomáhajících lidem bez domova, konkrétně vedoucím sociální služby organizace Naděje z.s. a ředitelem Centra sociálních služeb Praha. Autorka výzkumu, sama vedoucí sociální služby pro lidi bez domova, se rozhodla přispět svými vlastními zkušenostmi a informacemi do studie.

3.2.3 Organizace pomáhající lidem bez domova součástí výzkumu

V České republice existuje mnoho organizací, jejichž cílem je poskytovat pomoc a podporu lidem bez domova. Pro účely mého výzkumu zaměřeného na Prahu jsem se zaměřila na nejvýznamnější organizace působící v této oblasti. Mezi ně patří Centrum sociálních služeb Praha, což je příspěvková organizace zřízená hlavním městem Prahou, a nezisková organizace Naděje z.s. Tyto organizace mají významnou roli v poskytování sociálních služeb a jejich služby se navzájem doplňují a spolupracují. Je třeba zdůraznit, že bezdomovectví představuje komplexní sociální problém a práce těchto organizací má za cíl nejen poskytnutí základních potřeb, jako je jídlo a přístřeší, ale také pomoci těmto lidem zvládat běžné společenské požadavky a integrovat se zpět do společnosti.

„Centrum sociálních služeb Praha (CSSP) je příspěvkovou organizací hlavního města Prahy, které je jeho zřizovatelem. Tato organizace poskytuje prioritně terénní, ambulantní i pobytové služby široké škále osob v tíživé životní nebo sociální situaci. Rozsah služeb realizovaných CSSP zahrnuje služby především z oblasti sociální, ale jeho nedílnou součástí jsou také některé ze služeb zdravotnických, informačních apod. Zároveň CSSP zaměřuje svou činnost i na sféru odborného vzdělávání a metodickou a koncepční aktivitu v oblasti sociálních služeb na území Prahy.... V současné době je tak CSSP jednou z největších sociálních organizací v hlavním městě Praze a také pevně ukotveným systémem vzájemně provázané a navazující pomoci občanům. Služeb CSSP nevyužívají jen občané hlavního města Prahy, ale lidé z celé České republiky a často i cizinci.“ (www.csspraha.cz) Centrum sociálních služeb Praha má významné místo v oblasti odborného vzdělávání a metodickou a

koncepční aktivitu v oblasti sociálních služeb, což naznačuje, že organizace se aktivně snaží zlepšit kvalitu služeb a poskytnout nejlepší možnou péči. Tato organizace je jeden z největších poskytovatelů sociálních služeb v Praze. Jejich důležitost v této oblasti není jen pro obyvatele hlavního města, ale také pro občany celé České republiky, a i lidi přicházející ze zahraničí.

Naděje z.s. je nestátní nezisková organizace, „vznikla jako jedna z prvních neziskových organizací po roce 1989 u nás. Jsme česká organizace a působíme na téměř celém území republiky. Poskytujeme pomoc lidem v nouzi v pěti oblastech. Naděje pro – lidi ve stáří, lidi bez domova, lidi s handicapem, ohrožené rodiny a ohrožené děti a mládež.“ (www.nadeje.cz) Naděje z.s. v Praze, se stejně jako Centrum sociálních služeb Praha, podílí na pomoci lidem bez domova v jejich tíživé životní situaci. Činnosti, které se věnují, se pohybují jak ve vzdělávací oblasti, ale převážně v poskytování sociálních a zdravotních služeb.

Obě tyto organizace tvoří integrální část sítě poskytovatelů sociálních a zdravotnických služeb v Praze a aktivně se podílejí na podpoře vytváření lepších podmínek pro jednotlivce a skupiny, kteří se ocitli v nouzi.

3.2.4 Průzkum politické participace

V rámci výzkumu mezi lidmi bez domova byl proveden průzkum politické participace, který probíhal mezi klienty Azylového domu pro muže. Celkově bylo distribuováno 40 dotazníků, z nichž 27 bylo vráceno, což představuje návratnost 67,5 %. Dotazníky byly rozdány klientům osobně, kteří byli informováni o účelu a anonymitě průzkumu. Dotazník obsahoval otázky zaměřené na účast respondentů v politickém dění. Data získaná z dotazníků byla následně analyzována a sloužila jako východisko pro polostrukturované rozhovory s respondenty, kteří byli vybráni z řad lidí bez domova. Tyto rozhovory měly za cíl získat hlubší vhled do politických názorů a postojů respondentů a přispět tak k lepšímu porozumění této tématice v kontextu bezdomovectví.

Tab. č. 4: Výsledek průzkumu

1. Jaké formy politické participace využívají?				
Forma politické participace		ANO	NE	
Hlasování ve volbách		15	12	
Veřejné setkání v obci/měště		5	22	
Podpis petic		9	16	
Politický konzumerismus		1	26	
Dar nebo získávání peněz na politické účely		2	25	
Sdílení politických příspěvků na sociálních sítích		4	23	
Komentování politických příspěvků na sociálních sítích/diskuzních fórech		4	23	
Politický mítink nebo shromáždění		5	22	
Kontaktování politika		2	25	
publikování politických textů na vlastním blogu či sociální síti		2	25	
Demonstrace		7	20	
Blokáda, okupace či občanská neposlušnost		4	23	
Násilná politická událost		1	26	
Aktivní člen/ka politické strany		2	25	
Pohlaví: 27 mužů				
Věk respondentů:				
30 – 40 let	41 – 50 let	51 – 60 let	61 – 70 let	Více než 70 let
4	10	7	5	1
2. Nejvyšší dosažené vzdělání:				
Základní vzdělání	10			
Středoškolské vzdělání	16			

Vysokoškolské	1	
3. Zájem opět participovat:		
Forma politické participace	ANO	NE
Hlasování ve volbách	6	21
Veřejné setkání v obci/městě	0	27
Podpis petic	4	23
Politický konzumerismus	0	27
Dar nebo získávání peněz na politické účely	1	26
Sdílení politických příspěvků na sociálních sítích	5	22
Komentování politických příspěvků na sociálních sítích/diskuzních fórech	4	23
Politický mítink nebo shromáždění	4	23
Kontaktování politika	1	26
publikování politických textů na vlastním blogu či sociální síti	1	26
Demonstrace	4	23
Blokáda, okupace či občanská neposlušnost	1	26
Násilná politická událost	0	19
Aktivní člen/ka politické strany	0	19

Zdroj: autor

V rámci průzkumu politické participace mezi lidmi bez domova bylo použito 15 metod politického angažování, které byly vybrány jako nejčastější a dostačující pro účely zkoumání politické participace podle Detha a jeho spolupracovníků. Celkem se průzkumu zúčastnilo 27 mužů ve věku 35 až 71 let. Z nich 10 respondentů dosáhlo pouze základního vzdělání, 16 osob mělo středoškolské vzdělání, přičemž někteří z nich ukončili pouze vyučení a někteří dosáhli maturity. Jeden z respondentů disponoval vysokoškolským vzděláním.

Z výsledků průzkumu vyplývá, že nejčastější formou politické participace mezi respondenty byla účast v pravidelných volbách. Tento způsob zvolilo celkem 15 respondentů. Tento trend může být pravděpodobně ovlivněn věkem respondentů, protože v době po pádu komunismu v roce 1989 byla účast ve volbách mezi obyvatelstvem velmi vysoká. Druhou nejčastější formou politické participace bylo podpisování petic, které využilo celkem 9 respondentů, následované účastí na demonstracích, kterou zvolilo 7 respondentů. Pět respondentů se účastnilo veřejných setkání v obcích a městech, politických mítinků nebo shromáždění. Méně častým způsobem bylo sdílení a komentování politických příspěvků na sociálních sítích. Tento trend může být také ovlivněn věkem respondentů, protože v době jejich mládí nebyly počítače a sociální sítě tak běžné jako dnes. Nicméně, v tabulce „zájem opět participovat“ lze vidět, že se tento způsob politické angažovanosti stává stále více atraktivní i pro starší věkové skupiny lidí.

Nejméně oblíbenými způsoby politické participace mezi respondenty byly politický konzumerismus, násilné politické akce a členství v politické straně. Překvapivým výsledkem průzkumu bylo zjištění, že čtyři respondenti zažili blokády, okupace a občanskou neposlušnost. Nicméně, je obtížné spekulovat o povaze konkrétních akcí, na které se respondenti ve svém životě podíleli, a zejména je problematické zjistit, zda rozuměli pojmu "občanská neposlušnost". Bohužel, nebylo možné uskutečnit rozhovory s těmito konkrétními respondenty, abych se o těchto záležitostech dozvěděla bližší informace.

V rámci průzkumu jsem se také zaměřila na zájem osob bez domova o opětovné angažování prostřednictvím různých forem politické participace. Zaznamenala jsem největší zájem o účast ve volbách, podpis petic, sdílení a komentování politických příspěvků na sociálních sítích a účast na politických mítincích a demonstracích. Jak již bylo zmíněno, největší zájem byl zaznamenán u sdílení a komentování politických příspěvků, pokud však vyloučíme účast ve volbách. Účast ve volbách je nejvíce dostupnou formou politické participace, jelikož nevyžaduje specifické zdroje a vybavení. Na druhé straně u komentování politických příspěvků je nutná znalost daného tématu a také větší osobní zdroje pro adekvátní vyjádření svých názorů. Díky provedenému průzkumu se mi podařilo zjistit základní preferenční oblasti politické participace osob bez přístřeší a vyhodnotit, které metody jsou nejvíce využívány nebo v minulosti byly využívány. Dále se mi podařilo identifikovat tři

respondenty, kteří byli ochotni podstoupit rozhovor, což mi umožnilo prohloubit můj výzkum a lépe porozumět politické participaci lidí bez domova.

3.2.5 Rozhovory s lidmi bez domova

Každému účastníkovi výzkumu byly předloženy stejné otázky a každý z nich měl možnost vyjádřit se individuálně. Rozhovory probíhaly postupně, s každým respondentem samostatně. Nyní se chystám popsat jednotlivé projevy respondentů a poté srovnat rozdíly mezi nimi a shrnout výsledky. Tato část bude obsahovat mou vlastní interpretaci dat, které jsem získal/a prostřednictvím rozhovorů s jednotlivými respondenty. Je důležité zdůraznit, že každý z účastníků má odlišnou historii, zkušenosti a postoje k politické participaci. Proto je nutné popsat každého z nich individuálně a až poté dělat závěry.

Rozhovor č. 1 – respondent č. 1

Pohlaví a věk: muž, 63 let

Vzdělání: základní vzdělání (+ 3 roky na střední škole – nedokončeno)

Povolání: zvukový technik, ale současně v pracovní neschopnosti

Osobní příběh:

Respondent č. 1 se narodil v době komunismu v Praze, kde vyrůstal se svými rodiči v městském bytě. Během studia střední školy dostal nabídku práce jako zvukový technik a rozhodl se opustit školu a začít pracovat. Během komunistického režimu se stal nežádoucí osobou, protože pracoval v nejmenovaném rozhlasovém vysílání, kde se podílel na šíření zpráv západního světa. Stal se cílem pronásledování režimu, a tak se rozhodl emigrovat do Německa, kde získal politický azyl. Po pádu komunistického režimu se vrátil zpět do České republiky, ale byl odsouzen k peněžitému trestu za některé skutky z minulého režimu. Protože trest odmítl zaplatit, byl následně odsouzen k výkonu trestu. Po propuštění se rozhodl emigrovat do Německa, kde mu byl opět udělen politický azyl. Tam žil a pracoval v různých

profesích až do roku 2021, kdy kvůli svému zdravotnímu stavu a neschopnosti pracovat se stal příjemcem sociálních služeb a později mu byl odebrán status azylanta a deportován zpět do České republiky. Od té doby je bez přístřeší a využívá sociální služby v Praze. Má zájem se vrátit do práce a začlenit se zpět do společnosti, ale jeho špatný psychický stav, který zahrnuje deprese a návštěvy psychiatrických zařízení, mu brání v tomto plánu. Nicméně aktivně působí jako dobrovolník v organizaci Červený kříž, kde pomáhá s výdejem jídla pro lidi v tíživých životních situacích. Sám uvádí, že i když se momentálně nachází v podobné situaci, tato činnost ho naplňuje, protože může přispět do společnosti.

Politická participace:

1. Jaký je Váš osobní postoj/zájem o politiku v ČR?

Respondent na úvod svého vystoupení vyjádřil, že je hrdým příslušníkem českého národa, avšak subjektivně hodnotí Českou republiku jako zločinný stát. Tento postoj vychází z jeho vlastních zkušeností, kdy byl za období komunistické vlády a i po jejím pádu pronásledován státní mocí a nespravedlivě potrestán za činy, které nespáchal. Dále konstatoval, že v posledních letech došlo k pozitivnímu posunu v oblasti fungování Policie ČR, zejména díky vstupu většího počtu žen a odchodu starých komunistických kádřů z řad policie. Avšak stále je možné najít tyto osoby ve vysokých funkcích státní správy. Sice se podařilo zlepšit situaci v Policii ČR, ale v oblasti justice a politiky je stále vysoká míra nefunkčnosti a špatného stavu. Je třeba s tímto problémem aktivně bojovat a proces obnovy této oblasti bude trvat ještě dlouhou dobu.

2. Kde a jak získáváte informace o politickém dění v ČR/ve světě?

Od svých 12 let se respondent stal oddaným posluchačem rádiové stanice "Svobodná Evropa", která byla v té době v České republice zakázána, ale přesto našel způsob, jak ji naladit. Po emigraci se aktivně zapojil do exilového života v Norimberku, kde hodně četl exilový tisk a poslouchal exilová rádia. Po pádu komunismu a své druhé emigraci do Německa nadále aktivně sledoval dění v České republice prostřednictvím Českého rozhlasu,

ale taktéž měl zájem vědět, co se děje v jeho rodné zemi. V současnosti získává informace převážně z Českého rozhlasu a České televize, avšak téměř vůbec nepoužívá tisková média.

3. Jak a proč se angažujete ve společnosti?

Aktuálně není Respondent č. 1 aktivně angažován v politických aktivitách. Zdůrazňuje, že by rád našel směr a spojení s jinými aktivisty, kteří by umožnili jeho politickou participaci. V současné době se však pouze věnuje dobrovolnické činnosti pro organizaci Červený kříž.

4. Jaké způsoby politické participace využíváte?

Respondent č. 1 se naposledy politicky angažoval v roce 2017, kdy se účastnil komunálních voleb. Snaží se najít směr, ke kterému by se mohl přidat a opět se aktivně politicky angažovat. V minulosti aktivně diskutoval na sociálních sítích a nyní se k tomuto zpět vrací, protože získal zpět svůj počítač, který mu poslal kamarád z Německa. Dále se účastnil demonstrací. Respondent momentálně hledá politickou stranu, která by nejvíce odpovídala jeho přesvědčením, a chtěl by se stát jejím členem.

5. Jak Vám organizace pomáhající lidem bez domova (CSSP, AS, Naděje) pomáhají, abyste se mohl více angažovat?

Bohužel respondent č. 1 nedostává ze strany organizací žádnou podporu, která by mu umožnila aktivně se zapojovat do společnosti. Jak již bylo zmíněno dříve, pouze se angažuje jako dobrovolník v organizaci Červeného kříže, kde pravidelně navštěvuje a pomáhá s rozdáváním jídla potřebným dvakrát týdně.

6. Chtěl byste se více podílet na vytváření sociálních politik, které se podílí na řešení problematiky osob bez přístřeší? A víte jak?

Respondent č.1 projevil velké nadšení ohledně tématu pomoci lidem bez domova a rád by se na něm podílel. Momentálně se již zapojuje prostřednictvím Červeného kříže, i přestože sám momentálně žije bez domova. Díky svému srovnání s pomocí v Německu a s pomocí v České republice, může potvrdit, že situace zde je stále katastrofální, i když neziskové organizace se snaží. Nedostatek finanční podpory ze strany státu brzdí veškerou snahu v této oblasti.

7. Dokážete zhodnotit, jaký je mezi osobami bez přístřeší zájem o politiku?

Respondent č.1 vyjadřuje názor, že z jeho zkušeností a setkání s lidmi bez domova plyne, že většina z nich není schopna či nemá zájem vytvořit si objektivní názor na svět. Domnívá se, že to však nevychází z apatie, ale z toho, že tito lidé již ztratili naději na zlepšení své situace a dále nedoufají v lepší zítřky.

Rozhovor č. 2

Pohlaví a věk: muž, 53 let

Vzdělání: základní

Povolání: Pracovník úklidu

Délka bezdomovectví: 10 let

Osobní příběh:

Respondent č. 2 je padesátitřiletý muž, který pochází z Prahy a má pouze základní vzdělání. Sám zdůrazňuje, že opuštění střední školy bylo velkou chybou v jeho životě. Během svého života se setkal s mnoha problémy způsobenými užíváním drog a alkoholu. Před deseti lety se ocitl bez přístřeší, když se jeho závislost na heroinu stala neovladatelnou. V průběhu následujících deseti let se snažil několikrát absolvovat léčbu, ale bezúspěšně. Nakonec se mu v roce 2021 podařilo absolvovat úspěšnou léčbu, díky níž již téměř dva roky žije abstinentně. Pomáhá mu při tom jeho hinduistická víra, které se věnuje intenzivněji a studuje mnoho knih na toto téma. Změnil i svůj jídelníček a stal se vegetariánem. Nyní se snaží zlepšit svou

životní situaci, pracuje jako úklidový pracovník, splácí své dluhy a chce si našetřit na společné bydlení se svým kamarádem.

Politická participace:

1. Jaký je Váš osobní postoj/zájem o politiku v ČR?

Respondent č. 2 se ve svém názoru k politice opírá především o své osobní zkušenosti. Tvrdí, že politické strany ztratily svou moc a zájem o obyčejné lidi, což se podle něj projevuje i na ulici. Základním krokem by mělo být zajištění bezpečnosti všech, včetně lidí bez domova. Respondent vidí hlavní problém v protidrogové politice, protože sám se potýkal s užíváním drog. Domnívá se, že v České republice se nedostatečně řeší prodej drog a s tím spojené následky, a že téměř každý dealer si může dělat, co chce.

2. Kde a jak získáváte informace o politickém dění v ČR/ve světě?

Respondent č. 2 získává informace prostřednictvím rozhovorů s lidmi, především v rámci své práce, s lidmi v azylovém domě, kde bydlí, a také od rodiny. Sleduje také televizní zpravodajství a občas si přečte noviny.

3. Jak a proč se angažujete ve společnosti?

Respondent č. 2 aktuálně nevyvíjí žádnou aktivitu, nicméně je si vědom toho, že věci nejsou v pořádku a sám bude muset přijmout iniciativu. Podle jeho názoru je důležité, aby se všichni občané světa zapojili do participace, jak občanské, tak politické, aby se zabránilo vzniku zlých mocenských struktur, které by mohly ohrozit stabilitu společnosti. Respondent č. 2 v tomto smyslu varuje před tzv. "démony", tedy osobami nebo skupinami, kteří by mohli usilovat o moc a ovládnutí společnosti.

4. Jaké způsoby politické participace využíváte?

Respondent č. 2 využíval různé způsoby politické participace, mezi nimiž patřily účast ve volbách, účast na demonstracích, podpisové kampaně petičních listin, ale také účast na setkáních v obcích a politických mítincích.

5. Jak Vám organizace pomáhající lidem bez domova (CSS/, AS, Naděje) pomáhají, abyste se mohl více angažovat?

Respondent č. 2 uvádí, že organizace zaměřené na pomoc lidem bez domova jim poskytují příležitost ke společenskému angažmá. Kromě pomoci v základních potřebách, zejména formou sociálních služeb, takové organizace umožňují lidem bez domova aktivně se zapojit do společnosti. Azylový dům, který respondent č. 2 obývá, mu například poskytuje prostor pro osobní rozvoj a zlepšení situace.

6. Chtěl byste se více podílet na vytváření sociálních politik, které se podílí na řešení problematiky osob bez přístřeší? A víte jak?

Na tuto otázku reagoval respondent č. 2 s tím, že rád by se aktivně zapojil do politického dění a vyjádřil své názory, avšak považuje svůj nedostatek formálního vzdělání za velký handicap, na který není snadné najít řešení. Věří, že má talent a schopnosti v oblasti psaní, a proto se snaží zformulovat své myšlenky a postoje k současnému světu na papír. Pokud by se mu naskytla příležitost politicky se angažovat, byl by za ni velmi vděčný. Respondent se domnívá, že nejefektivnějším způsobem, jak vyjádřit své názory, je psaní komentářů a příspěvků na různých platformách. Sám sebe považuje za schopného mluvčího, avšak kvůli své minulosti s drogami a alkoholem a ztrátě zubů, se mu mluvení stává obtížnější. Nicméně respondent nespatřuje tyto okolnosti jako nepřekonatelnou překážku, ale jako výzvu k nalezení alternativních způsobů vyjádření svých názorů.

7. Dokážete zhodnotit, jaký je mezi osobami bez přístřeší zájem o politiku?

Respondent č. 2 konstatuje, že mezi lidmi bez domova existuje značný zájem o politiku. Nicméně, v praxi se ukazuje, že ne vždy jsou schopni využít získané informace k tomu, aby se aktivně zapojili do politického dění a podpořili konkrétní politickou agendu. Naopak, diskuse o politických otázkách často vedou k hádkám, protože jednotliví jedinci mají rozdílné názory a postoje k tématům, která jsou aktuální v politickém dění.

Rozhovor č. 3

Pohlaví a věk: muž, 45 let

Vzdělání: Střední průmyslová škola – zakončená maturitní zkouškou

Povolání: v invalidním důchodu 3. stupně

Délka bezdomovectví: 15 let - opakované

Osobní příběh:

Respondent č. 3 je původem také z Prahy a měl šanci vystudovat střední průmyslovou školu a pracovat. Nicméně, již od svých patnácti let se potýká se závislostí na opiátech a navzdory neúspěšným pokusům o léčbu, je nyní v substituční léčbě a užívá legální opiáty. Současně je v invalidním důchodu, který mu byl přiznán kvůli potřebné dlouhodobé léčbě, kterou bude muset podstupovat pod dohledem lékařů až do konce svého života. Před dvěma lety byl propuštěn z výkonu trestu, který si odpykával za loupežné přepadení. Respondent č. 3 popisuje, že když užije jinou drogu, jako je pervitin, ztrácí kontrolu nad svými činy. Nyní se snaží zlepšit svůj život, zejména kvůli svému špatnému zdravotnímu stavu, který již nezvládá stejně jako před deseti lety, kdy ještě žil na ulici. Závislost na drogách mu také zhoršila vztahy s rodiči, ale nyní na tom aktivně pracuje. Tráví spoustu času se svým otcem a plánuje, že až bude moci opět samostatně bydlet, najde společné bydlení s otcem. Respondent č. 3 rovněž zmínil, že má dospělou dceru, která studuje na vysoké škole, a že se snaží dát svůj život do pořádku i kvůli ní, aby mohl s dcerou opět komunikovat jako otec s dcerou.

Politická participace:

1. Jaký je Váš osobní postoj/zájem o politiku v ČR?

Respondent se pravidelně zúčastňuje voleb v České republice, ale jinak se angažuje pouze minimálně. V minulosti volil Občanskou demokratickou stranu (ODS), neboť se považuje za pravicově smýšlejícího člověka. Přiznává však, že s výjimkou TOP 09, žádná jiná politická strana pro něj nepřipadá v úvahu. Miroslav Kalousek je jeho nejoblíbenějším politikem.

Klient je na sebe naštvaný, neboť je zastáncem kapitalismu, ale zároveň pobírá invalidní důchod. Uvědomuje si, že v kapitalismu se žádná slabost neodpouští, a přestože by nechtěl být závislý na penězích od státu, připouští, že bez nich by to nezvládl.

2. Kde a jak získáváte informace o politickém dění v ČR/ve světě?

Klientova primární zdrojová báze pro získávání informací je internet, avšak v minulosti, během období komunistického režimu, čerpal mnoho znalostí z novin, které mu do domu dodával jeho otec. Přestože se v současnosti informuje především online, stále se aktivně zapojuje do diskusí s otcem ohledně dění jak v České republice, tak i ve světě.

3. Jak a proč se angažujete ve společnosti?

Respondent č. 3 uvedl, že se dosud nezapojil do aktivit, které by ho propojily s veřejným životem.

4. Jaké způsoby politické participace využíváte?

Respondent č. 3 uvedl v průzkumu politické participace, že se primárně zapojuje pouze do voleb. Nicméně, v rozhovoru dále poznamenal, že občas sdílí politické příspěvky na sociálních sítích. Tento druh aktivity považuje za velmi minimální, takže jej ani sám za politickou participaci nepovažuje. V kontextu diskuse o svém otci, který je v této oblasti aktivnější, respondent zdůraznil, že jeho otec dokonce i komentuje příspěvky.

5. Jak Vám organizace pomáhající lidem bez domova (CSS/, AS, Naděje) pomáhají, abyste se mohl více angažovat?

Respondent č. 3 neposkytl přímou odpověď na tuto otázku. Uvedl, že nemá zkušenosti s využíváním pomoci různých organizací a že není zvyklý si o ni říkat.

6. Chtěl byste se více podílet na vytváření sociálních politik, které se podílí na řešení problematiky osob bez přístřeší? A víte jak?

Respondent č. 3 se na této otázce přímo nezaměřil. Nicméně, vyjádřil se, že se nyní musí nejprve postarat sám o sebe a v budoucnu by se mohl začít angažovat, aby mohl společnosti něco vrátit.

7. Dokážete zhodnotit, jaký je mezi osobami bez přístřeší zájem o politiku?

Podle respondent č. 3 je zájem o politické dění mezi lidmi bez domova velmi omezený, zejména u uživatelů návykových látek. Tvrdí, že každý z těchto lidí má své vlastní starosti, a to především se zajistit si základní potřeby.

Tento postoj z důvodu, že jeho nynější problém je závislost na opiátech, a tak není schopen se věnovat ničemu jinému. Ale navzdory tomuto názory sděluje (respondent č. 3), „Bylo by asi dobré to společnosti nějak vrátit.“

Souhrn a srovnání

Z rozhovorů s respondenty je patrné, že jejich postoj k politické participaci je výsledkem jejich minulosti a zkušeností, které v průběhu života zažili. Každý respondent má k politice a společnosti jiný přístup, který ovlivňuje jeho zapojení do politického dění. Respondent č. 1 má negativní názor na Českou republiku a vidí ji jako zločinný stát, který nedokáže pomoci svým občanům. Jeho názor je formován jeho vlastními zkušenostmi s komunistickým režimem. Respondent č. 2 zase vidí problém v nedostatečném zajištění bezpečnosti a v tom, že politické strany nemají dostatečnou moc, aby to změnilo. Respondent

č. 3 je zase velmi specifický v tom, že i když uznává důležitost politické participace, kdy říká (respondent č. 3), „*Bylo by asi dobré to společnosti nějak vrátit.*“, ale nyní se jí nedokáže aktivně věnovat kvůli své závislosti na opiátech. Nicméně v budoucnu by rád něco pro společnost udělal.

Je důležité brát v úvahu, že každý člověk má své vlastní zkušenosti a názory, které ovlivňují jeho postoj k politické participaci. Proto je důležité vytvářet prostředí, ve kterém lidé mohou svobodně vyjadřovat své názory a podílet se na rozhodování ve společnosti bez obav z diskriminace nebo nespravedlivého zacházení. Je také důležité vytvářet programy a iniciativy, které pomáhají lidem se vypořádat se svými osobními problémy a závislostmi, aby mohli být aktivními členy společnosti.

V rámci zkoumání zdrojů informací, které jsou dostupné pro lidi bez domova ohledně politického dění v České republice a ve světě, lze konstatovat, že respondenti bez domova se v tomto ohledu nijak neliší od běžné populace. Všichni tři respondenti používají různé zdroje informací, včetně televize, rozhlasu, tištěného tisku a také sociálních sítí.

Je důležité poznamenat, že vzhledem k tomu, že lidi bez domova nemají trvalé bydliště, mohou být některé zdroje informací pro ně méně dostupné. Například denní tisk může být pro ně finančně náročný, zatímco využívání internetu a sociálních sítí vyžaduje přístup k počítači a k internetovému připojení.

Z toho důvodu mohou lidé bez domova být více závislí na informacích poskytovaných organizacemi a dobrovolníky, kteří se s nimi setkávají. Tyto organizace mohou být pro lidi bez domova klíčovým zdrojem informací o politickém a společenském dění, stejně jako o službách a programech, které jsou pro ně k dispozici.

Výzkum ukázal, že všichni tři respondenti mají různé způsoby angažovanosti v minulosti, ačkoliv v současnosti se neangažují. Tento postoj je patrně ovlivněn jejich osobními zkušenostmi a názory na politiku. Respondent č. 1 má značnou nedůvěru v český stát a politiku kvůli zkušenostem s komunistickým režimem. Respondent č. 2 vidí nutnost angažovanosti v úsilí o bezpečnost a potřebu zabránit získání moci "zlými lidmi", „*je dobré jít k volbám, aby se k moci nedostali zlí lidé, tzv. démoni.*“ (respondent č.2). Zatímco respondent č. 3, ačkoliv chápe důležitost angažovanosti, momentálně se nemůže věnovat

jiným věcem než řešení své závislosti na opiátech, ale vždy se alespoň účastní voleb, jak říká, „...je to to nejmenší co může člověk udělat...“ (respondent č.3).

V rámci politického angažmá však všichni tři respondenti považují účast ve volbách za minimální možnost, jak se aktivně zapojit do společnosti. Respondent č. 2 zdůrazňuje důležitost volit, aby se zabránilo získání moci nesprávnými lidmi, zatímco respondent č. 3 vnímá volby jako nejmenší krok, který může člověk učinit.

Celkově lze říci, že ačkoliv se tito lidé bez domova momentálně neangažují v aktivitách týkajících se společnosti, mají povědomí o důležitosti angažovanosti a uznávají účast ve volbách jako minimální formu účasti. Tato zjištění mohou být užitečná pro tvorbu politik, které by měly přitahovat a usnadňovat politické angažovanosti lidí bez domova.

Respondent č. 1 a č. 2 se vzhledem k jejich minulým zkušenostem s politickým režimem cítí ostražitě, ale stále si uvědomují důležitost politické participace pro zlepšení společnosti. Pro ně jsou však ostatní formy politického angažmá, než je účast ve volbách, spíše otázkou budoucnosti. Respondent č. 1 by rád využíval i jiné formy, jako jsou petice, protesty a podobně, ale zatím se cítí ztracený a neví, jak by mohl přispět k pozitivním změnám. Respondent č. 2 se cítí frustrovaný tím, že politické strany nedokážou efektivně řešit aktuální problémy společnosti, a proto by rád hledal alternativní způsoby, jak se aktivně zapojit do politického dění.

Na druhé straně respondent č. 3 se k budoucí politické participaci staví negativně. Jeho závislost na opiátech mu brání se aktivněji angažovat a věnovat se problémům společnosti. Navíc se sám vidí jako člověk bez budoucnosti a příliš nespolehlivý, aby se mohl podílet na politickém procesu. Nicméně i přes tyto překážky zdůrazňuje důležitost společenského angažmá a vyslovuje naději, že by se nějak mohl zapojit a přispět ke společnému dobru.

Během rozhovoru se také objevila otázka, jak by mohly tyto organizace pomoci lidem bez domova více se zapojit do společnosti. Respondenti měli různé názory na tuto otázku. Respondent č. 1 tvrdil, „*Nijak mi nepomáhají, nikdo se o mou angažovanost nezajímá*“ (respondent č. 1). Zdá se, že organizace, které respondent č. 1 využívá, nevěnují pozornost podpoře participace a angažovanosti svých klientů.

Na druhé straně respondent č. 2 tvrdil, že pomoc organizací, které využívá, mu dává příležitost k většímu zapojení do společnosti. Konkrétně řekl, „*Jen možnost tady bydlet mi dává prostor se více realizovat, psát úvahy, a pomáhá mi to v tom, že jsem tady v bezpečí, ne jako na ulici, kde se kolem mě motali paranoidní feťáci.*“ (respondent č. 2), což pro něj znamená, že jen pocit bezpečí, které získává od sociálních služeb, mu dává možnost se více realizovat a třeba i angažovat.

Respondent č. 3 na tuto otázku odpověděl, že se snaží sociální služby nevyužívat příliš často. To může znamenat, že pro něj nejsou relevantní nebo mu nepomáhají tak, jak by si přál. Nicméně, pro mnoho lidí bez domova mohou být právě organizace a služby, které nabízejí, důležitým zdrojem podpory a pomoci k většímu zapojení se do společnosti.

Z výsledků rozhovoru je zřejmé, že organizace poskytující pomoc lidem bez domova mají různé úrovně podpory pro participaci a angažovanost svých klientů. Je třeba se zamyslet nad tím, jak tyto organizace mohou více podporovat své klienty v zapojení do společnosti a pomáhat jim realizovat svůj potenciál.

Být v situaci bez domova může mít vliv na zájem o politické dění. Respondent č. 1 vidí situaci tak, že lidé bez domova ztratili naději na to, že se něco změní. Tato naděje může být narušena různými faktory, jako jsou negativní zkušenosti s politikou, pocit bezmocnosti vůči systému nebo vlastní situaci a nedostatek informací o možnostech změn. Respondent č. 2 si na druhé straně myslí, že zájem mezi lidmi bez domova o politické dění je velký, ale mohou mít problém s tím, jak získané informace správně použít. Toto může být způsobeno nedostatečným vzděláním, nedostatečnou dostupností informací nebo jazykovou bariérou.

Je důležité si uvědomit, že situace bez domova není jednotná a lidé bez domova jsou různorodou skupinou s různými potřebami a zkušenostmi. Respondent č. 3 se zaměřil na osoby se závislostí na návykových látkách, kteří jsou také lidmi bez přístřeší. Myslí si, že mezi těmito lidmi je zájem o politické dění minimální. Osoby s tímto typem problému mohou mít větší obtíže s tím, jak se orientovat v politických tématech a jak se k nim postavit, kvůli své závislosti a zdravotním problémům. Je tedy nutné poskytnout těmto lidem podporu, aby se mohli více zapojit do společnosti a politického dění.

Organizace, které pomáhají lidem bez domova, by mohly hrát důležitou roli při zvyšování zájmu o politické dění. Měly by být schopny poskytnout lidem informace a podporu při orientaci v politických otázkách a pomoci jim získat potřebné dovednosti k účasti v demokratických procesech. Kromě toho by měly tyto organizace pracovat na vytváření prostředí, které by podporovalo politickou participaci lidí bez domova a usnadňovalo jim přístup k informacím a zdrojům.

Z rozhovorů s lidmi bez domova vyplývá, že postoj k politické participaci je silně ovlivněn jejich životními zkušenostmi a způsobem života, zejména tedy tím, že se nacházejí v sociálně vyloučených a marginálních pozicích ve společnosti. Respondenti mnohdy pociťují nedostatek zájmu ze strany politických reprezentantů a organizací, což jim brání v aktivní účasti na společenských záležitostech. Zároveň je ale zřejmé, že lidé bez domova si uvědomují důležitost politické angažovanosti a mají zájem se více zapojit do společnosti. Dochází k tomu zejména tehdy, kdy jsou jim poskytnuty možnosti a prostředky, které jim umožňují více se realizovat a zapojit se do veřejného dění. Proto je důležité, aby se politické reprezentace a organizace zaměřily na zvyšování informovanosti a podpory pro tuto skupinu obyvatel, aby byla politická participace skutečně přístupná pro všechny, bez ohledu na jejich sociální a ekonomickou situaci.

3.2.6 Rozhovory s představiteli pomáhajících organizací

Během mého výzkumu jsem se zaměřila na uživatele sociálních služeb pro lidi bez domova, kteří jsou často znevýhodněni a mohou mít omezený přístup k politické participaci. Proto jsem se rozhodla získat názory od představitelů těchto organizací, kteří mají přímý kontakt s těmito lidmi. Vedoucí sociální služby organizace Naděje z.s. a ředitel Centra sociálních služeb mi velmi ochotně poskytli své odpovědi na mé otázky a přispěli tak k mému výzkumu.

Jelikož sama pracuji jako vedoucí sociální služby, bylo pro mě velmi důležité zahrnout do svého výzkumu i svůj vlastní postoj. Na základě mého vlastního zkušenostního kontextu jsem mohla porovnat názory získané od respondentů a vytvořit tak celkově komplexnější pohled na téma politické participace lidí bez domova.

Z výsledků mého výzkumu vychází, že postoj k politické participaci je velmi individuální a závisí na mnoha faktorech, jako jsou životní zkušenosti, vzdělání, zdravotní stav nebo ekonomická situace. Všichni tři respondenti měli rozdílné názory a zkušenosti, které ovlivňují jejich pohled na politickou participaci. Jedno však mají společné - uvědomují si, že politická participace je důležitou součástí demokracie a měla by být přístupná všem, bez ohledu na jejich životní situaci.

Naděje z.s.

Vedoucí sociální služby

1. Jak vnímáte důležitost politické participace v ČR?

Vedoucí sociální služby vyjadřuje spíše pasivní postoj k politické participaci, ačkoli zdůrazňuje důležitost zájmu o politiku mezi lidmi. Jako základní občanskou povinnost zmiňuje účast ve volbách a sám/á se jich vždy účastní, před volbami pečlivě studuje volební programy, nicméně svůj hlas uděluje spíše volbě "menšího zla".

2. Jak vy sám/a politicky participujete?

Vedoucí služby se nad rámec účasti ve volbách politicky již dále neangažuje. Zřídka navštěvuje setkání s místním starostou ve své bytové čtvrti a pouze pasivně sleduje aktuální události v místním kontextu na sociálních sítích.

3. Jak jinak se angažujete ve společnosti?

V rámci své role vedoucí sociální služby se zaměřuje na pomoc lidem bez domova a jejich integraci do společnosti. Svou aktivní účast v této oblasti projevuje například účastí na charitativních akcích. Kromě toho se věnuje osvětě společnosti ohledně problematiky bezdomovectví a snaží se tak zvyšovat povědomí o situaci těchto lidí.

4. Co a jak dělá vaše organizace proto, aby lidé bez domova mohli participovat ve společnosti?

Podle vedoucí služby organizace Naděje z.s. není přímo v plánu organizace aktivně podporovat politickou participaci lidí bez domova, avšak organizace aktivně hájí zájmy této skupiny a účastní se politických jednání, kde sděluje potřeby a názory lidí bez domova politikům. Vedoucí služby se domnívá, že by bylo pro uživatele služeb vhodné poskytnout více informací o aktuálním dění a příležitosti k participaci ve společnosti.

Centrum sociálních služeb Praha

Ředitel

1. Jak vnímáte důležitost politické participace v ČR?

Podle ředitele Centra sociálních služeb Praha je politická participace občanů velmi důležitá, a to nejen v období voleb. Měli by mít možnost a prostor pro zapojení do politického a společenského dění pravidelně, trvale a na všech úrovních. Ředitel zdůrazňuje význam účasti na úrovni obecní i vyšší a vyzývá veřejné činitele, aby občanům umožnili zapojení a podporovali jejich iniciativu. Dále upozorňuje na skupiny obyvatel, které mají omezený socioekonomický a kulturní přístup do veřejného života, a je důležité vytvářet pro ně podmínky, aby se mohli více zapojovat. Proto je nutné aktivně je zvat k účasti na samosprávné i vyšších úrovních.

2. Jak vy sám/a politicky participujete?

Ředitel je zkušeným úředníkem, který již více než 15 let aktivně přispívá k řešení společenských problémů. Je pro něj důležité, aby se úředníci zapojovali do řešení společenských otázek spolu s politiky. Svou kariéru vždy volil tak, aby mohl ovlivňovat politická rozhodnutí. Před svým působením v Centru sociálních služeb Praha pracoval v Agentuře pro sociální začleňování.

Jako ředitel CSSP přináší řešení společenských problémů a navrhuje konkrétní opatření, která pomohou nejzranitelnější části populace. Zastupuje zájmy občanů a přesvědčuje politiky, aby podpořili konkrétní návrhy řešení. Je si vědom důležitosti aktivní účasti na sociální politice a chce být aktivním členem při řešení sociálních problémů v hlavním městě.

3. Jak jinak se angažujete ve společnosti?

Ředitel prokazuje velkou míru občanské angažovanosti. Jak již bylo zmíněno dříve, účastní se politického dění a aktivně se snaží řešit společenské problémy. Navíc se objevuje v médiích, kde diskutuje o těchto problémech. V poslední době se vynakládá úsilí na podporu vyhlášení Křivoklátska jako národního parku.

4. Co a jak dělá vaše organizace proto, aby lidé bez domova mohli participovat ve společnosti?

Podle ředitele je zásadním etickým principem, kterým se řídí, rovnost a rovnocennost uživatelů sociálních služeb, kteří mají právo a možnost aktivně se podílet na dění ve společnosti. Věří, že jedním z úkolů poskytovatelů sociálních služeb je vytvářet podmínky pro politickou a občanskou participaci. Ředitel by rád, aby Centrum sociálních služeb postupně rozvíjelo své služby tak, aby uživatelům poskytlo větší možnosti zapojení do společenského dění a politického procesu.

Vedoucí sociální služby – výzkumnice

1. Jak vnímáte důležitost politické participace v ČR?

Politická participace je zásadní pro fungování demokracie a její význam by měl být zdůrazňován jak politiky, tak občany samotnými. Účast občanů při řešení společenských problémů je klíčová pro správné fungování demokratického systému. I když mnozí poukazují na důležitost účasti voleb, je to však jen jeden ze způsobů, jak se aktivně podílet na politickém dění. Účast voleb umožňuje pouze omezený prostor pro vyjádření názoru, což

může vést k nespokojenosti s výsledky. Proto je důležité sdružovat se a hájit společné zájmy a cíle, aby se občané aktivně podíleli na utváření spokojené společnosti. Bez aktivního zapojení občanů nelze demokracii plně fungovat a riskujeme, že budeme pouhými otroky systému.

2. Jak vy sám/a politicky participujete?

Jsem aktivní politicky angažovaná jednotlivce, která si je vědoma nutnosti osobního zapojení do politického procesu, aby došlo k pozitivním změnám v životě občanů. Zastávám funkci aktivního člena politické strany a po několik let jsem byla členkou komisí a poradních orgánů na místní úrovni. Na sociálních sítích aktivně sdílím a komentuji politické příspěvky a pravidelně komunikuji s politickými představiteli, jak na místní, tak na vyšších úrovních. Můj zájem spočívá v ochraně práv a zájmů znevýhodněných skupin a prosazování opatření na zlepšení jejich životní situace. Jsem též aktivní účastnice demonstrací, kde hájím demokracii a práva občanů.

3. Jak jinak se angažujete ve společnosti?

Jako vedoucí sociální služby pro osoby bez domova vnímám svoji angažovanost jako základní prvek mé profese. Kromě pomoci těmto lidem se snažím také přispět k prospěchu celé společnosti. Naše služba se zaměřuje na edukaci našich klientů v oblasti bezpečného užívání návykových látek a prevence infekčních onemocnění. Zároveň se snažím zvýšit povědomí většinové společnosti o právech bezdomovců a o tom, že jsou plnohodnotnými členy naší společnosti s rovnocennými právy.

4. Co a jak dělá vaše organizace proto, aby lidé bez domova mohli participovat ve společnosti?

V kontextu naší organizace, Centra sociálních služeb, se momentálně soustředíme na jiné oblasti podpory našich uživatelů, než je aktivní zapojení do občanského života. Z mého pohledu organizace jako celek neuskutečňuje konkrétní kroky na podporu občanské

angažovanosti, ale stejně jako jiné organizace, hájí práva a zájmy našich uživatelů na politických úrovních. Osobně diskutuji s našimi uživateli a společně hledáme způsoby, jak přispět do společnosti. Jsme velkým zastáncem principu, že největší odborník na daný problém je ten, kdo se s tímto problémem potýká, a proto je důležité, aby lidé bez domova měli možnost vyjádřit své potřeby a očekávání vůči tvůrcům sociální politiky.

Souhrn a srovnání

Pohled na politickou participaci lidí bez domova z perspektivy představitelů organizací poskytujících pomoc těmto lidem se výrazně liší v závislosti na tom, jakým způsobem sami představitelé participují na politickém dění. Ti, kteří se sami více angažují, také většinou více podporují politickou angažovanost ostatních. Vedoucí pracovníce organizace Naděje z.s. se politicky angažuje pouze prostřednictvím účasti ve volbách, a tak se její názor na utváření příležitostí k politické participaci lidí bez domova omezuje pouze na tento způsob účasti.

Nicméně, vedoucí pracovníce se domnívá, že by bylo prospěšné více podporovat angažovanost této znevýhodněné skupiny lidí. Kromě účasti ve volbách je třeba nabídnout další formy politického zapojení, které by byly pro lidi bez domova přístupné a které by podpořily jejich účast na politickém dění. Je třeba posílit hlas této skupiny a dát jí tak možnost sdělit své potřeby a názory politickým reprezentantům a vytvářet tak rovnostářské prostředí, ve kterém by tito lidé měli stejné možnosti jako ostatní občané.

Ředitel Centra sociálních služeb Praha se vyznačuje svým angažováním na mnoha úrovních veřejné a státní správy, což dokazuje jeho široký záběr zájmů a znalostí v této oblasti. Vzhledem k jeho významnému postavení a zkušenostem se stává skutečným lídrem v oblasti sociálních služeb v Praze.

Jeho nadšení pro participaci lidí je nakažlivé a inspirující. Vidí obrovský potenciál v zapojení lidí do občanské a politické participace a snaží se tuto myšlenku přenést i do prostředí sociálních služeb. Jeho cílem je, aby Centrum sociálních služeb Praha postupně rozvíjelo své služby tak, aby umožnilo uživatelům větší zapojení do občanského a politického života.

Tento přístup by mohl přinést mnoho výhod pro uživatele sociálních služeb. Zapojení do politické a občanské participace může pomoci uživatelům rozvíjet své schopnosti a dovednosti a posílit jejich sebevědomí a sebedůvěru. Navíc by to mohlo přispět k vytvoření silnější a aktivnější komunity, což by mohlo vést ke zlepšení kvality života v celé oblasti.

Ředitel Centra sociálních služeb Praha je také velmi aktivním občanem v soukromém životě. Jeho nadšení a zapojení v této oblasti ukazuje, že se nejedná jen o povinnost, ale o skutečný zájem a touhu pomáhat druhým. Tento přístup se odráží i v jeho práci v Centru sociálních služeb, kde se snaží nejen plnit své pracovní povinnosti, ale také být pro uživatele sociálních služeb skutečným zdrojem podpory a inspirace.

Celkově lze říci, že ředitel Centra sociálních služeb Praha je skutečným lídrem v oblasti sociálních služeb. Jeho nadšení a angažovanost v této oblasti jsou nakažlivé a inspirující, a jeho přístup k participaci lidí může přinést mnoho výhod pro uživatele sociálních služeb a celou oblast.

Můj osobní postoj vychází z tématu mé diplomové práce, která se zaměřuje na politickou participaci lidí bez domova. Jsem pevně přesvědčena, že tito lidé mají právo být slyšeni a mít možnost se podílet na řešení svých problémů. Tento postoj je pro mě natolik důležitý, že jsem se mu věnovala v rámci svého výzkumu.

Mám zkušenosti s politickým angažmá a vím, jak důležité je mít možnost se podílet na rozhodování, které nás ovlivňuje. Je proto nesmírně důležité, aby i lidé bez domova měli možnost se politicky angažovat a prosadit své zájmy. Často jsou totiž marginalizováni a jejich hlas je vyslyšen pouze v omezené míře, pokud vůbec.

Věřím, že politická participace může pomoci lidem bez domova získat větší sebevědomí a pocit vlastního přínosu. Může jim také poskytnout příležitost se seznámit s různými aspekty života v místě, kde žijí, a podílet se na rozhodnutích, která se jich týkají. To může přispět k větší integraci těchto lidí do společnosti a ke zlepšení jejich kvality života.

Z mého výzkumu vyplývá, že politická participace lidí bez domova není jednoduchá záležitost. Existuje řada překážek, které brání tomu, aby se tito lidé mohli plně zapojit do politického procesu. Mezi ně patří například nedostatečná informovanost, sociální vyloučení,

finanční problémy a další. Je proto nutné, aby se politické struktury a instituce snažily o odstraňování těchto překážek a vytvářely prostor pro politickou participaci všech občanů.

Celkově je politická participace klíčovým faktorem pro demokratickou společnost. Je důležité, aby byla dostupná a relevantní pro všechny, včetně lidí bez domova. Je to v zájmu nejen těchto lidí samotných, ale i celé společnosti, která může těžit z rozmanitých zkušeností a perspektiv všech svých členů.

Odpověď na výzkumné otázky

- **Jak a proč se osoby bez domova podílí na politické participaci?**

Politická participace je zásadním prvkem demokratické společnosti a umožňuje občanům mít vliv na politické rozhodování. Avšak, jak jsem již zmínila, lidé bez domova čelí řadě překážek, které jim brání v plné účasti na politickém procesu. Jejich omezené zdroje a příležitosti jsou významným faktorem omezujícím jejich schopnost být aktivními účastníky politického dění.

V současné době jsou politické strany a orgány moci mnohdy nedostatečně připraveny na podporu politické participace osob bez domova. Nicméně, jak ukázal můj výzkum, existuje u lidí bez domova silná touha a ochota se angažovat v politických otázkách a být součástí společnosti. Proto je nutné poskytnout těmto lidem větší možnosti účasti v rozhodování a procesu politického rozhodování.

Jedním z možných řešení je poskytnout lidem bez domova vzdělávací a informační zdroje, které jim umožní lépe pochopit politický proces a zlepšit jejich schopnost se politicky angažovat. Dalším způsobem může být podpora organizací a projektů, které se snaží zlepšit politickou participaci osob bez domova.

Závěrem je důležité zdůraznit, že politická participace osob bez domova může přinést pozitivní změny nejen pro ně, ale i pro celou společnost. Je tedy nutné se zaměřit na zajištění rovných příležitostí a podpory pro tyto osoby, aby mohli být plnohodnotnými členy demokratické společnosti.

- **Co a jak dělají organizace pomáhající lidem bez domova, aby se mohli více politicky angažovat?**

Z tohoto zjištění vyplývá, že organizace pomáhající lidem bez domova by mohly výrazně přispět ke zlepšení politické a občanské participace této zranitelné skupiny obyvatelstva. Je třeba si uvědomit, že politická a občanská participace nejsou pouze otázkou individuálního rozhodnutí, ale závisí také na dostupnosti zdrojů a příležitostí pro účast. Organizace, které poskytují sociální služby pro lidi bez domova, by mohly vytvořit podmínky pro aktivní občanství těchto lidí, například prostřednictvím vzdělávacích programů, diskusních fór a zapojování se do aktivit komunitního života.

Kromě toho by mohly organizace, které se specializují na práci s lidmi bez domova, usilovat o zlepšení podmínek pro politickou a občanskou participaci této skupiny v rámci veřejné a státní správy. Měly by usilovat o to, aby se tito lidé mohli aktivně podílet na tvorbě politických rozhodnutí, která se jich přímo dotýkají, a aby se zvyšovala jejich reprezentace v politických strukturách.

Zároveň je třeba si uvědomit, že politická a občanská participace jsou důležité nejen pro jednotlivce, ale také pro celou společnost. Zapojení lidí bez domova do politického a občanského života může vést k větší sociální integraci této skupiny, ke zlepšení vztahů mezi různými skupinami obyvatelstva a k většímu porozumění sociálním problémům. Proto by měly být organizace, které se věnují pomoci lidem bez domova, aktivně zapojeny do podpory politické a občanské participace této skupiny.

Návrh řešení

- **Co by lidem bez domova pomohlo v tom, aby se více zapojili do občanské a politické participace?**

Existuje několik faktorů, které by mohly pomoci lidem bez domova se více zapojit do občanské a politické participace:

1. **Přístup k informacím:** Lidé bez domova mohou mít omezený přístup k informacím o politických otázkách a volbách. Poskytnutí přístupu k těmto informacím by mohlo zvýšit jejich zájem o politickou participaci.
2. **Vzdělání:** Vzdelání hraje důležitou roli při zapojování se do politického procesu. Některé organizace nabízejí vzdělávací programy zaměřené na politickou participaci, které by mohly být užitečné pro lidi bez domova.
3. **Podpora ze strany organizací:** Organizace, které se zabývají pomocí lidem bez domova, by mohly podniknout kroky k podpoře jejich politické participace. To může zahrnovat informování a motivaci k účasti na volbách a dalších politických aktivitách.
4. **Zlepšení přístupu k volbám:** Některé překážky, jako je nutnost mít trvalé bydliště, mohou bránit lidem bez domova v účasti na volbách. Zlepšení přístupu k volbám, například prostřednictvím poskytování alternativních adres, může pomoci zvýšit účast těchto lidí.

4 Závěr

Z výzkumu, který byl proveden mezi lidmi bez domova, vyplývá, že tito lidé jsou velmi omezeni ve svých možnostech politické participace. Většina z nich volí jako svou primární formu politického zapojení účast ve volbách. Další formy participace, jako je například účast na protestech, peticích nebo veřejných shromážděních, jsou využívány velmi omezeně, nebo vůbec.

Přestože se zdá, že lidé bez domova jsou na politické participaci nezainteresováni, mým výzkumem jsem zjistila, že tito lidé vnímají politickou a občanskou angažovanost jako velmi důležitou a chtějí se jí aktivně účastnit. Hlavní překážkou pro toto účastnictví je jejich složitá sociální situace, která jim neumožňuje mít na starost svůj osobní život a zároveň se aktivně zapojovat do politického dění.

Pomáhající organizace se věnují především zastupování zájmů svých uživatelů, ale ne vždy se věnují konkrétním krokům k podpoře jejich politické participace. Proto je nutné hledat nové přístupy, jak lidem bez domova umožnit plnohodnotnou účast v politickém životě společnosti. Jedním z takových přístupů může být poskytnutí vzdělávacích programů, které budou zaměřené na rozvoj schopností potřebných pro účinnou politickou participaci, a to jak na úrovni jednotlivce, tak i na úrovni komunity.

Celkově lze tedy říci, že politická participace lidí bez domova je velmi omezená, ale zároveň jsou tito lidé schopni a ochotni se aktivně zapojit do politického dění společnosti. Je důležité hledat nové přístupy k podpoře této participace a vytvářet pro lidi bez domova prostor, ve kterém se mohou plnohodnotně angažovat a přispívat tak k rozvoji občanské společnosti.

5 Seznam použité literatury

1. **Antoš, M. (2012).** Politická participace cizinců v České republice. *Politologický časopis/Czech journal of political science* 2/2012.
2. **Armáda spásy ČR** [online]. [cit. 5. 1. 2022] Dostupné z: <https://armadaspasy.cz/o-nas/kdo-jsme/>
3. **Britta Baumgarten. (2013).** Political Participation of the Homeless in Brazil. *CIES e-Working Papers* (ISSN 1647-0893).
4. **Centrum sociálních služeb Praha** [online]. [cit. 5. 1. 2022] Dostupné z: <https://www.csspraha.cz/o-nas>
5. **Církyve** [online]. [cit. 7. 2. 2023] Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/C%C3%ADrkev>
6. **Clarke, G. (1998):** Non-Governmental Organizations (NGOs) and Politics in the Developing World. *Political studies* [online]. Oxford, UK and Boston, USA: Blackwell Publishers, 1998, 46(1), 36-52 [cit. 2023-02-07]. ISSN 0032-3217. Dostupné z: doi:10.1111/1467-9248.00128
7. **COV Občanská angažovanost 2015**
8. **Eliasoph, Nina, Sidney Verba, Kay Lehman Scholzman a Henry E. Brady. (1995).** Voice and Equality: Civic Voluntarism in American Politics. *Cambridge: Harvard University Press.*
9. **Frič, P. (2016).** Občanský sektor v ohrožení?. Praha: Sociologické nakladatelství 2016, ISBN 978-80-7419-243-2
10. **GLOPOLIS. (2020).** Přehledová studie na téma občanské participace a partnerství veřejné správy a organizací občanského sektoru se zaměřením na ústřední orgány státní správy. [online]. [cit. 5. 1. 2022] Dostupná z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/Glopolis_studie_obcanska-participace_verejna-sprava-OOS_1-12-2020.pdf
11. **Glumbíková, K., Mikulec, M. (2019).** Participace osob bez domova na tvorbě sociálních politik a jejich nástrojů. *Czech & Slovak Social Work / Sociální Práce / Sociálna Práca. 2019, Vol. 19 Issue 5, p31-45. 15p.*

12. **Havel, V. (1999).** Projev prezidenta republiky Václava Havla na sympóziu, Myšlenky Václava Havla a koncept občanské společnosti. Macalester College, Minneapolis/St.Paul, USA, 26. dubna 1999.
13. **Hendl, J. (2008).** Kvalitativní výzkum. Praha: Portál, Druhé vydání.
14. **Hladíkova, A., Hradecký, I. (2007).** Homelessness in Czech Republic. *Journal of Social Issues. Sep2007, Vol. 63 Issue 3, p607-622. 16p.*
15. **Jan W. van Deth, William A. Maloney. (2012).** New Participatory Dimensions in Civil Society : Professionalization and Individualized Collective Action. Abingdon : Routledge. 2012
16. **Linek, L. (2017).** **Občanství a politická participace v České republice.** *Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) : Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. (2017). ISBN: 978-80-7330-319-8, ISBN: 978-80-7419-262-3.*
17. **Listina základních práv a svobod.** [online]. [cit. 5. 1. 2022]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>
18. **MPSV. (2021).** Strategie sociálního začleňování 2021 – 2030. [online]. [cit. 5. 1. 2022] Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Ak%C4%8Dn%C3%AD+p%C3%A1n+2021-2023+Strategie+soci%C3%A1ln%C3%ADho+za%C4%8Dle%C5%88ov%C3%A1n%C3%AD+2021-2030.pdf/16821060-78d2-c022-b400-8ca94d468d7b>
19. **Müller, Karel. (2002).** Češi a občanská společnost. Pojem, problémy, východiska. Praha: Triton.
20. **Munroe, Trevor. (2002).** An Introduction to Politics: Lectures for First-Year Students. *Kingston: Canoe Press.*
21. **Naděje** [online]. [cit. 5. 1. 2022] Dostupné z: https://www.nadeje.cz/ustredi_nadeje#
22. **Nekola, M. (2013).** Politická participace a efektivita vládnutí. [online]. [cit. 5. 1. 2022] Dostupné z: https://is.muni.cz/el/econ/jaro2014/MPV_VSVP/um/47454158/P6_politicka_participace_-_nekola.pdf
23. **Novotný, L., Maškarinec, P. (2017).** Evropská občanská iniciativa jako nástroj rozvoje občanskopolitické participace pohled

em konceptu struktury politických příležitostí. Sociologia; 2017, Vol. 49 Issue 1, p81-108, 28p

24. **Obecně prospěšná společnost.** [online]. [cit. 7. 2. 2023] Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Obecn%C4%9B_prosp%C4%9B%C5%A1n%C3%A1_spole%C4%8Dnost
25. **Pavol Frič.** Dílčí studie pro Konceptci politiky vlády vůči nestátním neziskovým organizacím do roku 2020 na téma: „*Občanská společnost a definice NNO, vývoj, stav a trendy.*“ [online]. [cit. 24. 4. 2023] Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/studie_fric_pro_web.pdf
26. **Politický konzumerismus, udržitelnost a globální změna klimatu.** [online]. [cit. 5. 1. 2022] Sociologický ústav AV ČR. Dostupné z: <http://globalnikonflikty.cz/vyzkumna-temata-2021/socialni-a-kulturni-aspekty/politicky-konzumerismus-udrzitelnost-a-globalni-zmena-klimatu>
27. **Příspěvková organizace.** [online]. [cit. 7. 2. 2023] Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/P%C5%99%C3%ADsp%C4%9Bvkov%C3%A1_organizace
28. **Putnam, D.R. (1995).** „Bowling Alone: America’s Declining Social Capital.“ *Journal of Democracy* 6 (1): 65-78
29. **Rakušanová, P., Řeháková, B. (2006).** *Participace, demokracie a občanství v evropském kontextu.* Sociologický ústav Akademie věd České republiky, Praha 2006.
30. **Riley, S. C. E., C. Griffin a Y. Morey. (2010).** „The Case for 'Everyday Politics': Evaluating Neo-tribal Theory as a Way to Understand Alternative Forms of Political Participation, Using Electronic Dance Music Culture as an Example“. *Sociology. vol. 44, issue 2.*
31. **Salamon, Lester M. a Helmut K. (Helmut Klaus) Anheier, H. K.. (1996):** *The International classification of nonprofit organizations: ICNPO-Revision 1, 1996.* Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1996, 23 s. : tab. ISBN 1-886333-23-8.
32. **Skovajsa, M. (2010).** *Občanský sektor: organizovaná občanská společnost v České republice/Marek Skovajsa a kol. – Vyd. 1. – Praha: Portál, 2010 – 376 s. ISBN 978-80-7367-681-0 (váz.)*

33. **Sociální podnik.** [online]. [cit. 7. 2. 2023] Dostupné z: <https://ceske-socialni-podnikani.cz/socialni-podnikani/principy-a-definice>
34. **Sociální znevýhodnění.** [online]. [cit. 5. 1. 2022] Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Soci%C3%A1ln%C3%AD_znev%C3%BDhodn%C4%9Bn%C3%AD_v_%C4%8Cesku
35. Strategie spolupráce veřejné správy s nestátními neziskovými organizacemi na léta 2021 až 2030“ [online]. [cit. 7. 2. 2023] Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/Strategie_NNO_2021_2030.pdf
36. **Šamalík, F. (1995).** *Občanská společnost v moderním státě.* Brno: nakladatelství [Doplňěk 1995, První vydání, ISBN 80-85765-45-5](#)
37. **Švelch, J, Vochová, L. (2015).** Sociální média jako nová výzva pro výzkum politické participace. *Sociologický časopis*, Vol. 51, No 1: s.65-74
38. **Vagnerová, M., Csémy, L., Marek, J. (2013).** *Bezdomovectví jako alternativní existence mladých lidí.* Praha: Karolinum 2013, První vydání.
39. **Van Deth, J. W. (2001).** Studying political participation: Towards a theory of everything. *In Joint sessions of workshops of the European consortium for political research* (pp. 6-11). Grenoble.
40. **Volby 2023.** [online]. [cit. 19. 3. 2023] Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Volba_prezidenta_%C4%8Cesk%C3%A9_republiky_2023
41. **Vráblíková, K. (2008).** Politická participace – koncepty a teorie. *Politologický časopis - Czech Journal of Political Science / Czech Journal of Political Science. XV(4):366-387*
42. **Walzer, M. (1995):** "The Concept of Civil Society" in Michael Walzer (ed.). *Toward a Global Civil Society.* Providence: Berghahn Books, ss. 7-27. ISBN 1571811389.
43. **Žákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník**